

U n d e r s ø g e l s e

af

de af det Kongelige Videnskabernes Selskab

fremsatte Priissspørgsmaal

om

Bæddeløbene,

af

Oberstlieutenant Poulsen.

1875

1875

1875

1875

1875

Motto: „Alles muß seiner Zeit sich verändern; aber es wird verfallen, wenn man nicht unablässig arbeitet, es gegen diesen Verfall sicher zu stellen.“

I.

For at belyse det første Spørgsmaal: „Kunne Væddeløb i Almindelighed antages at være hensigtsmæssige Midler til at fremme Avlen af saadanne Heste, som her i Landet især søges for Ulandet, og vil det fremme Hesteavlen og være til Gavn for de danske Stater, at Væddeløbsbanernes Antal forøges, og at de indføres paa flere Steder i disse Lande, end hidtil?“ vil jeg efter Evne drøfte følgende Punkter: 1) Hvilke Heste Hestehandleren i Almindelighed søger til Handelen; 2) Hvorledes de Heste bør være beskafne, som skulle finde den for Hesteopdrætteren fordeelagtigste Uffætning i Ulandet.

§ 1.

De Heste, som af Hestehandleren skulle søges, maae ved deres Salg i Ulandet give ham et Overskud, som staaer i Forhold til den paa Handelen anvendte Capital og til den dermed forbundne Risiko. De Heste, som give Hestehandleren den største Netto Provenu, søges derfor af ham fornemmeligen. Af Produc-

tions-Dmkostningerne er Indkjøbet afhængigt; Salget af det Brug, som Hesten i Almindelighed anvendes til, og af den større eller mindre Trang til deslige Heste. — Kun Heste af fortrinlige eller sjældne Egenheder kunne ventes at finde ret fordeelagtig Affætning.

Vel kunne gunstige Coniuncturer, f. Ex. Krigsrustninger og selve Krigen anledige en stærk Søgning; men disse have ingen forudbestemmende Indflydelse paa Handelen; Hestehandleren kan efter dem ikke gjøre sin Beregning; han kan ei, i Haab om en tilfældig fordeelagtig Affætning indlade sig paa Indkjøb af en Vare, hvis Underholdning er forbunden med saa stor Bekostning. Affætningen maa være sikker og hurtig. Særdeles gunstige Omstændigheder kunne forskaffe ham en overordentlig Indtægt; men hans stadige Handel maa være beregnet paa en mere sikker Omsætning.

Ligesaa lidet, som Hestehandlerens Beregning bør støtte sig paa tilfældige Coniuncturer, ligesaa lidet er dette Tilfældet med Hesteopdrætterens, saafremt han skal have en nogenlunde sikket Indtægt af Hesteavlens; ogsaa denne maa være baseret paa en vedvarende Affætning. Og da nu de omtalte Coniuncturer mindre gavne ham, fordi et særegt Slags Heste søges, end fordi et større Antal af de sædvanligviis søgte Heste forlanges, saa kunne deslige gunstige Omstændigheder ligesaavel forskaffe Hesteopdrætteren som Hestehandleren en overordentlig Indtægt, uagtet han har lagt sig efter saadanne Heste, som finde den for ham fordeelagtigste bestandige Affætning. Det er klart, at dersom Hesteavlens skal bringe Fordeel, maa Productions-Dmkostningerne ei overstige Indtægten ved Salget, og Opdrættet maa derfor enten være af den Beskaffenhed, at det, dersom det ikke sælges i Følalderen, ved Brug nogenlunde kan erstatte Productions-Dmkostningerne, eller og saadant, at det kan sælges til en forholdsviis høiere Priis, dersom det ikke yder nogen Nytte for det sælges. Det bliver altsaa at tage i Betragtning: 1) Hvilke Egenheder Hesten bør have, for

at kunne sælges fordeelagtigt, uden at have været Opdrætteren nyttig for Salget; 2) Hvilke Egenfkaber den bør besidde, for, førend den bliver solgt, at kunne yde Opdrætteren det størst mulige Gavn, og for da at kunne sælges fordeelagtigt i Udlandet; 3) Hvorledes disse Egenfkaber frembringes og vedligeholdes i Racerne.

§ 2.

1. Hvilke Egenfkaber Hesten bør have, for at Opdrætteren skal kunne vente at sælge den med Fordeel, uden at den ved Brug erstatter Productions- Omkostningerne.

Skal den unge Hest ved Salg indbringe saameget, at den kan opdrættes med Fordeel, uden at være Opdrætteren til Nytte, maa den besidde Egenfkaber, som gjøre den søgt af den mere Formuende, Egenfkaber, som give den et forhøiet Værd, enten formedelt udmærket Tjenstdygtighed og Skjønhed, eller fordi den fortrinligen er skicket til Tillægsdyr. Jo flere af disse Fortrin Dyret forener, og i jo høiere Grad det besidder dem, med en desto høiere Priis vil det ogsaa worde betalt. Dette see vi dagligen at finde Sted ved de ædlere, med meer end almindelig Omhu behandlede Racer, og hos disse i en høiere eller lavere Grad, eftersom Klima, Føde, Behandling og Parring har virket meer eller mindre fordeelagtigt paa dem. Skal altsaa den høieste Priis opnaaes, maa Hesteopdrætteren i Særdeleshed tage Hensyn til disse Omstændigheder. Denne Indledning fører til følgende Undersøgelser: a) til hvilke Tjenstbrug disse ædle Heste søges, og hvorledes de bør være beskafne til hvert særskilte Brug; b) hvorledes deres Beskaffenhed bør være, naar de skulle tjene som Tillægsdyr.

§ 3.

Den ædlere Hest søges af den mere Formuende, tildeels som tjenligst til Ridehest. Dersom der mere sees paa Nytte, end

paa Fornøielse, maa den især besidde Kraft, Udholdenhed, Hurtighed, et roligt Temperament og en trivelig Natur. Tages derimod mere Hensyn til Behagelighed, end til Nytte, maa den fornemmeligen vise Føielighed under Rytterens Willie, besidde Lethed og Smidighed i sine Bevægelser og et skjønt Exterieur. Dens Stærrelse afhænger deels af det Brug Rytteren har for den, deels af hans Emag.

Wdle Heste efterspørges endvidere til Ridebrug af Officerer af de høiere Grader og af Cavallerie- og Artillerie-Officerer, for hvilke det er af Bigtighed, at være bereden med Heste, som besidde Hurtighed og Udholdenhed, som kunne gjøre betydelige Spring i Høiden og i Længden, som med Føielighed underkaste sig, med Lethed udføre Rytterens Willie, og som villigen udtømme deres sidste Kraft. Disse Hestes Stærrelse og Bygning maa være forskjellig, deels med Hensyn til Rytteren, de skulle bære, deels eftersom de skulle gjøre Tjeneste ved det svære eller ved det lette Cavallerie. Hovedet maa være smukt, og godt forenet med en velproportioneret, kraftfuld Hals; Bovenen velstillede, flade og frie i deres Bevægelse; Manken hoi og skarp; Ryg, Lend og Kryds lige og kraftfulde; Benene stærke og velstillede; Hovene sunde, stærke og veldannede; Fodskiftet let, lige, jordvindende og kraftfuldt. Forener Hesten med disse Egenffaber Skjønhed og fuldkommen Proportion af dens Legemsdele, gracios Bevægelse, udmærket Løb og et Udtryk af fryg, modig og from Character, forhøier den derved endmere Rytterens Glands.

Denne forædlede Race attraaes af den mere Formuende endvidere til hurtig Befordring, — den større, stærkere byggede til den sværere, den mindre til den lettere Vogn —, eller for ved Skjønhed at forhøie Equipagens Glands. De Heste, som hertil anvendes, maae med en stærkere Bygning forene en stor Deel af de nævnte Egenffaber; dog fordres ei saa megen Behændighed og Lethed i Bevægelserne,

Denne Art Heste kan man regne til den første Klasse af Lurusheste. — Dersom de saakaldte Lurusheste blot vare saadanne, der holdtes til Skue, beundredes som et Product af den menneskelige Kløgt, og ikke behøvede at have noget egentligt Værd til Brug, da burde man vist fraraade Avlen af dem. Men da de tildeels netop ere de, der formaae at udholde de største Anstrængelser, og med Skjønhed forbinde Tjenstdygtighed, saa kan deres Værd vel i Almindelighed ei være til Meen for et Lands Industrie.

Skal den ædle Hest tjene som Tillægsdyr, er det ikke nok, at den er i Besiddelse af hine udmærkede Egenheder, som gjøre den søgt af den mere Formuende, men disse Fuldkommenheder maae være saaledes rodfæstede i Racen, at vi kunne gjøre Regning paa, at den vil forplante dem til Afkommet, om ikke fuldkomment, saa dog for størstedelen. Jo ædlere den er, desto sikkrere kunne vi regne derpaa, og sikkrere naar vi vide, at den saavel fra Hingstens, som fra Hoppens Side gennem mange Generationer nedstammer fra det ædleste Blod. Thi har den ædle Hest endog fra en fiern Generation en Tilfætning af uædelt Blod, saa har Erfaringen noksom viist, at dette kan arte paa Afkommet i en meget høiere Grad, end det ytrer sig hos den selv, fordi Afkommet ei altid arter nærmest efter Hingsten eller Hoppen, men ofte efter en Hingst eller Hoppe af en foregaaende Generation. Til Værd har af denne Aarsag det heelt ædle eller rene Blod et afgjort Fortrin for det kun tildeels ædle, og betales derfor ogsaa med en meget høiere Pris. En Hest kan ved en ringe Grad af Forædling være meget godt skikket til Brugshest, men paa samme Tid dog have liden eller ingen Værdi for Hestevælden.

§ 4.

2. Hvilke Egenheder Hesten bør have for at yde Opdrætteren den størst mulige Nytte, uden at dens Værdi som Vare forringes ved Brugen?

Skal den unge Hest ved sit Arbeide erstatte Productions-

Omkostningerne, da er det fordeelsagtigt, naar den uden Skade for sin fremtidige Bestemmelse kan udrette dette i en tidlig Alder. Det er derfor af Bigtighed for Landmanden i Almindelighed, at opdrætte Heste, som i den unge Alder besidde megen Kraft og Udholdenhed, det være til Agerbrug, eller til andet Arbeide; og i de fleste Tilfælde ville Heste, som ere af en stor og stærk Bygning hertil være mere stikkede, end de mindre og finere byggede. Men i dette Tilfælde kan den unge Hest ei behandles med den Omhu og Skaansel, som er nødvendig, for at udvikle og vedligeholde alle den ædle Hests Fuldkommenheder. Opdræteren kan derfor ei heller vente at faae den betalt med en saa høi Pris, som om den behandlede alene med Hensyn herpaa; dog vil han endnu stedse kunne affætte den fordeelsagtigt, naar han tillige tager rigtigt Hensyn til det Brug, hvortil Heste søges i Udlandet. Spørgsmaalet bliver altsaa: til hvilke Brug søges de mindre ædle Heste i Almindelighed, og af hvilken Bessaffenhed bør de være for at finde den fordeelsagtigste Affætning til de særskilte Brug?

§ 5.

Den mindre æle Hest søges:

a) til Brug ved Cavalleriet. I de fleste europæiske Stater har man for nærværende Tid trende Slags Cavallerie, nemlig: det svære, eller egentlige Linie-Cavallerie, det mindre svære, og det ganske lette. Denne Inddeling grunder sig maaskee fornemmeligen paa de forskjellige Slags Heste, som bringes til Marked. De til Cavallerie brugbare europæiske Heste kunne efter deres Størrelse, Bygning og øvrige Bessaffenhed henføres til tre Klasser. De stærke, noget svære Heste, som bedst ere istand til at bære svære med Jernrustning forsynede Ryttere, bestemte til at chargere og gjenmembryde Troppemasser, tildeles Cuirasfererne. Senestærke, smidige, udholdende Heste af liden Statur, som bedst ere stikkede til at udholde Forposttjenestens Besværligheder med smaae, lette

Ryttere, gives Husarer og ridende Jægere. For at understøtte saavel det svære, som det lette Cavallerie i deres forskjellige Tjenstforhold, har man oprettet et imellem disse staaende tredie Slags Hestfolk, hvilket forsynes med Heste, som ere mindre af Natur og flinkere i deres Bevægelser, end det svære, men dog større og sværere, end det lette Cavalleries. I den franske Armee danne Dragonerne, i den østerrigiske Dragoner og „Cheveaux legers“, i den preussiske Landsenerer dette Mellemcavallerie.

At skaffe det lette Cavallerie gode Heste er ved denne Inddeling ikke vanskeligt; thi deels ere dets Heste mindre skikkede til hvert andet Tjenstbrug, og derfor hertil mindre søgte og mindre kostbare; deels findes af dem et større Antal, fordi de fleste Lande mere egne sig til at frembringe smaae, end udmærket store og stærke Heste, og fordi man til Forædlingen af Landracerne hidindtil mere har anvendt smaae orientalske, end store ædle Hingster. Derimod er Klagen over Mangel paa gode Heste til det sværere Cavallerie almindelig, og fortrinlige, store Rytterheste ville efter al Sandsynlighed ogsaa i Fremtiden finde en fordeelagtig Udsætning. L. B. v. Rottenborg bemærker: at den fremskridende Cultur, og den meer og meer tiltagende Befolkning er Hesteavlens hinderlig, og mener, at den egentlige Ridehests Preis, efter Tingenes Gang bestandig vil stige, eftersom mere Land opdyrkes og bliver nødvendigt til Agerbrug; og at dette fornemmelig maa gjælde om Rideheste af det større Slags, af hvilke det er saare vanskeligt, at finde et tilstrækkeligt Antal af upaaklagelig Besskaffenhed. Gy. Bismark siger: at man altid har været i Forlegenhed for at faae Heste til det svære Cavallerie, som forene den fornødne Bevægelighed med Styrke, og for at finde en paalidelig Stamme for disse. „De to andre Arter af Rytteri,“ siger han, „ere lettere forsynede; kun, som sagt, for at faae Cuirasseheste, ei alene saaledes, som de burde, men ogsaa som de kunde være, maa man trægte efter at forskaffe sig en ny Stamme.“

b) til Artillerie- og Trainhest; hertil forlanges omtrent det samme Slags Heste, som de, der anvendes til Mellemcavalleriet, dog kunne de være mindre lette og mindre behændige i deres Bevægelser, naar de kun ere stærke af Bygning, og besidde Udholdenhed og en trivelig Natur.

c) til Arbeidshest; i Almindelighed forlanges hertil store, stærkt byggede Heste, der ligesom de foregaaende forbinde Kraft og Udholdenhed til Arbeidet med et regelmæssigt, jordvindende Fodskifte; jo mere de svare til disse Fordringer, desto bedre betales de.

d) til Ride- og til Kjørehest af den mindre Formuende. Ofte sees herved mere paa enkelte smukke Partier, end paa Hestens egentlige Tjenstdygtighed. Ofte betales til dette Brug en Hest, som har et smukt Hoved og en velreist Hals, et lige Kryds og en høit ansat Hale, egnet til at engliseres, bedre, end en anden, som har mere velstillede Been og et meget regelmæssigere Fodskifte. I dette Tilfælde bestemmes Prisen efter den Søgendes særegne Smag, og saadanne Heste kunne regnes til den anden Klasse af Luxusheste.

Omindstfjondt den til Fordringerne svarende ædlere Hest, som Tillæggsdyr i Almindelighed er at foretrække for den mindre ædle, og derfor betales langt bedre, saa søges dog ogsaa den sidste dertil i Mangel af hiin, eller for at bøde paa en ædlere Races i enkelte Dele for sine Bygning, der kunde gjøre den mindre skicket til et eller andet Tjenstbrug. De Heste, som hertil benyttes, maa især være velskabte og frie for arvelige Feil.

Af den her givne Oversigt synes mig at følge: at store, stærkt byggede, velskabte, forædlede Heste af Kraft, Udholdenhed og en trivelig Natur, og dernæst Heste af Middelsstørrelse med samme Egenskaber i Almindelighed ei alene ville finde en meget fordelagtig Affætning, men at de ogsaa bedst ville erstatte Dyrbrættens Productions-Ømføiningerne, altsaa i enhver Henseende

for Landmanden i Almindelighed ere de fordeelagtigste at opdrætte. — Om det ved de gængse Priser kan svare Regning, at opdrætte saadanne Heste, som ikke ved Brugen erstatte Productions-Dm-kostningerne, derom ere Meningerne deelte.

§ 6.

3. Hvorledes hine udmærkede Egenkaber frembringes og vedligeholdes i Racerne.

For at komme til Kundskab herom, var det maaskee passende i Korthed at gennemgaae Hesteavlens Historie og at omtale Hesten deels i dens naturlige Tilstand, deels som Kunstproduct.

Uldre og nyere Reisende og Forfattere stemme overeens deri, at Hesten i sin vilde, eller ganske naturlige Tilstand findes i det indre af Asien. Fuldkommen vilde er den, med Undertagelse af Thibet og det asiatiske Rusland, ikke mere at finde, derimod vel forvildet; men i dens forvildede og endnu mere i dens oprindelig vilde Tilstand ahner man neppe Muligheden af den Forædling, vi have for Dine. De største vilde Heste ere neppe saa store, som de mindste russiske, og have, efter General Benningsens Beskrivelse, et tykt Hoved; meget brede, med lange Haar besatte Kjæver; hæslige lange, vidt fra hinanden staaende Dren; ere fortil meget lavere, end bagtil; have et smalt Bryst; et spidst Kryds; en tynd, oventil sædvanlig nogen Hale; lange Roder, snævrre og lange Hove. — Ofte har man opfanget nogle af disse vilde Heste; men det er ligesaa besværligt at tømme dem, som at betjene sig af dem. De døe sædvanlig snart. Heraf kan man slutte sig til, hvilken Tid og Møie det maa have kostet, at bringe Hesten paa dens nuværende Kulturtrin.

§ 7.

Som Kunstproduct betragtet kan Hesten maaskee siges at have samme Rang blandt Huusdyrene, som Jernet har blandt

Metallerne. Dens Culturhistorie vil jeg flygtig betragte under følgende Afsnit: 1) Hestens Tæmmelse og Opdræt til forskjelligt Brug; 2) dens Forædlings- og Forbedringsperiode; 3) dens Tilbagefald; og 4) Bestræbelserne, for paany at forbedre og forædle den, samt for at forhindre, at den ikke atter skal tabe de opnaaede Forbedringer.

1. Hestens Tæmmelse og Opdræt til forskjelligt Brug.

De første Forsøg paa at tæmme og afrette Hesten henlægges i Grækenlands fabelagtige Lieder, hos Centaurerne oc. Ved Menneskets Pleie er den oprindelig Væset lignende, musegraae, langhaarede, uanseelige Hest fra Draken bleven ombannet til et af de skønneste og nyttigste Huusdyr. „En af de herligste Erobringer, Mennesket nogensinde har gjort,“ siger den udbødelige Buffon, „er unægtelig Hesten, dette stolte, fyrige, modige Dyr, som tjener Mennesket med alle sine Egenheder, deels til at forhøje hans Hæder, deels til at gjøre ham Fornøielse. Den er en Skabning, som fornægtede sin Eiendommelighed, og underkastede sig Menneskets Villie, som den ofte synes at gjette, for at udføre den med Iver og Nøiagtighed. Naturen gav den Kjærlighed og Frygt og en vis Taknemlighedsfølelse for de Tjenester, vi kunne yde den. Ei sølende sit Slaveri, synes den at trænge til vor Beskyttelse.“

Idet Mennesket udbredte dette nyttige Dyr i forskjellige Zoner, synes ogsaa hver Nation efter sin Fornødenhed fornemmelig at have søgt at forplante de Egenheder, der især vare den tjenlige. — De sydlige og østlige Nationer, især Araberne, have ved Parring i deres Originalrace meest søgt at vedligeholde Hurtighed, Behændighed og Udholdenhed. Asiens og Afrikas store Dræner have øvet Hesten i Hurtighed, Udholdenhed og Nøisomhed; „Dshirid“ = Spillet, og disse nomadiske Folkefærds hyppige Fægtninger have udviklet dens Behændighed; Parringen af det Bedre med det

Bedre, af det Fuldkomneſte med det Fuldkomneſte har, begunſtiget af Klima og Jordbund, understøttet af en hensigtsmæssig Nøgt og Pleie, frembragt en gennem Aarhundreder løbende Række af med hinanden forplantede Egenſkaber, som paa denne Maade tilſidſt maatte opnaae en høi Grad af Faſtthed.

Høit berømt er Arabiens Heſt af ædleſte Stamme, ſom i Almindelighed opnaaer en høi Alder. Harmonien i dens Bygningſ Dele, Hurtigheden hvormed den, uden at tage Føde til ſig, gennemløber uoverſeelige Rejſener, udmærker den fordeelagtigt. Den er liden af Væxt; har fine, bløde, glindſende Haar; et ſmukt, lige Hoved med en bred, flad Pande; vel ansatte Øren; ſkønne, levende Øine; ſtore Næſeborer; en lang, fiin, i en Bue med Hovedet forenet Hals, ſom giver Dyret et ſtolt og frit Udſeende; en ſkarp og mager Manke; en lige og ſtærk Ryg og Lend; et lige Kryds med en høit anſat Hale, ſom den bærer ud fra Kroppen; hvælvede Ribbeen, fluttede Flanker; flade, frie Bove, hvis øverſte Deel ligger meget tilbage; kraftfulde Muſkler og Sener, ſom give dens Been en udmærket Styrke; ſmaa Hove af faſt Maſſe; et fyrigt, modigt Gemyt; et let og kraftfuldt Fodſtiſte.

Fra Aſien blev Heſten ført over til Europa, og efterſom en forſkjellig Anvendelſe, Clima, Behandling og Parring indvirkede paa den, dannede ſig der flere Racer af meget afvigende Egenſkaber. Agerbrug, og dermed i Forbindelſe ſtaaende Erhverv, ſaa-velſom Maaden at føre Krig paa, udtrævede Tid efter anden ſtørre, ſtærkere byggede Heſte, og diſe frembragtes ved rigeligere og mere nærende Føde af forſkjellig Art, ved langſommere, mindre anſtrængende Bevægelſe, og ved Parring af Individier, der af Naturen vare meeſt modtagelige for hine Fødemidler, og derfor meeſt udviklede ſig i Omfang; thi de ſtore Maſer gennem Aarhundreder parrede med lignende maae ved ſtærkt nærende Føde frembringe hiint, fra Heſtens oprindelige Form ſaa ganſke afvigende

Kjød- og Knokkelproduct. I Danmark bleve derfor ogsaa Hestene større og massivere, end i Norge og Island. Om Friesland og Holland siger Baron v. Sind: „I disse Lande trives især de Urter, hvormed deres Heste til Dverflodighed fødes og ligesom mæsses; men en saadan Føde tjener kun til at udvikle Kjøddele og forøge Vædskerne; derimod ikke til Nervernes Kraft og Knoernes Fasthed. Saadanne Hestes tilsyneladende Fortrinn bestaaer kun i deres Størrelse og i Vægten af deres Masse.“

Med denne Behandlingsmaade gik flere af den asiatiske Hests fortrinlige Egenskaber tabt, disse søgte man igjen at bibringe Racerne ved Indblanding af orientalsk Blod, hvis Værd man siden lærte at kjende, og denne Bemærkning fører os til en ny Periode af Hestevælden, nemlig:

§ 8.

2. Hestens Forædlings- og Forbedringsperiode.

I Grækenland maade vi antage, at Blanding med det orientalske ædle Blod meget tidlig har fundet Sted. Deels ved Grækernes Krige med Perserne, deels ved Handelen kom asiatiske Heste til Europa. Xerxes's Armee talte efter Herodot 80,000 Heste, uidentvivel lutter Hingste, da det i Orienten endnu den Dag idag ei skal være Brug at skjære Hingsten. Grækenslands tørre Græssange og varme Clima fremmede Virkningerne af en saa fordeelsagtig Blanding.

Til Spanien, som til Sicilien forplantedes rimeligviis det asiatiske Blod fra Mauritania og Numidien under Carthaginiensernes langvarige Overherredømme; thi det synes vist, at Hesten paa Kysten af Barbariet fra Lybien til Vestkysten af det gamle Mauritania (det nuværende Marocco) oprindeligen nedstamme fra Arabien, Persien o. s. v.

I Norden af Europa udbredtes de scythiske Hestes Blod ved Berøring med de mere mod Westen boende Folkestammers

Hesteracer; men to Hovedaarsager forhindrede Racernes fremfærdende Forbedring. Den ene var den, efter Strabo, hos Ecypterne stedfindende Brug, at skjære deres Hingste, for at gjøre dem tammere; den anden at Hestene udartede paa de fede, vaade Græsgange i Lithauen, Germanien og den nordlige Kyst af Gallien. Hvad der desuden forhindrede, at der af denne Berøring ei kunde fremgaae nogen fremfærdende Forædling, var deels, at disse Racer ei vare saa ædle, som det sydlige Afiens, deels, at man formodentlig ei forstod at drage Fordeel af det ædle Blod.

Før det orientalske ædle Blod havde en betydelig Indflydelse paa de europæiske Heste, maae disse have været af en maadelig Besskaffenhed, hvilket kan formodes af den Skitbring, Polyb giver af det romerske Rytteries Ubændighed, og det numidiskes store Overlægighed ved Hannibals Overgang over Trebia; Marc Aurels Hest, saavel som de Ufbildninger af indenlandsk Racer, der findes paa de romerske Basreliefs forsikkes Intet at indeholde, som kunde betegne den østerlandsk Hests Racepræg, Lid, skønne og kraftige Bygning.

Det indsees let, at Blandingerne med de orientalske Stammer, i det sydlige Europa maa have været Hesteavlen langt gunstigere, end i det nordlige, og hvad der fornemmelig kan have bidraget til denne Blanding, er Følgende: Ved Maurernes Indfald 710 kom hine ædle Hestes Blod til Spanien, og dette maatte udbrede sig meget under et Ophold af næsten 8 Aarhundreder. Dog var kun Andalusien, formedelst sine høie, tørre Græsgange af Naturen særdeles egnet til at vedligeholde den ædlere Race i sin oprindelige Tilstand. — Pragten ved Hofferne af Granada og Cordova, Carroussellerne o. desl. hvormed de Store underholdt sig, havde Indførselen af de skønneste Heste til Følge. I det 10de Aarhundrede sendte Storvizier Abel-el-Maleb ben Cheid Califen Abel-el-Nahman III, foruden andre Foræringer af Bærbi, 15 arabiske Heste. I Aaret 732 trængte Sarace-

nerne, 200,000 Mand stærke, frem indtil Murene af Poitiers, hvor de bleve total slagne af Carl Martell, og deres Anfører Abel-el-Nahman dræbt. Det kunde ikke feile, at efter dette Nederlag et stort Antal af deres Heste maatte blive tilbage i Frankrig, og dette bevirkede vel den første, for den franske Hesteavl gunstige Blanding. Dgsaa Korstogene vedligeholdte længe en Forbindelse med Orienten.

Erobreren Dshingis Khans Hærtog havde, idet han flæbte de undervungne Nationers Krigere med sig, en Sammenblanding af de asiatiske Hesteracer tilfølgte. Heste fra Indien, Persien, Arabien o. s. v. udbredtes over hele Asien; hans Sønneson Balon Khan trængte i Aaret 1211 frem til Polen, Ungarn og Schlesien. Dette Tartarernes Indfald, paa hvilket fulgte flere andre, i Særdeleshed i Aaret 1640 Islam Guerays med 300,000 Tartarer, maa uafsladeligt have bragt et saa meget større Antal morgenlandske Heste til Polen, som det hos disse Folkeslag stedse skal have været Brug, at hver Mand førte to Heste med sig, naar de drog i Felten. Polen skylde desuden de mangesidige, deels lykkelige deels ulykkelige Berøringer med Tyrkiet, hvorved en Mængde orientalske Heste kom til dette Land, sine Racers Forbedring. Dgsaa bragte Handelen, som Polen i ældre Tider gjennem Armenien drev med Persien, Heste derhen. Overhovedet vare Polakkerne stedse store Yndere af Hesten, og forskaffede sig med stor Bekostning fortrinlige Stodhingste. Dette har unægtelig ogsaa mere og virksamere, end den tidligere tilfældige Sammenblanding med orientalsk Blod, bidraget til at forædle deres Racer, og give denne Forædling Varighed.

Saaledes var man tilfældigviis i Europa bleven bekendt med det ædle Blod; men deels blev det ikke i lige Grad udbredt i de forskellige Lande; deels havde Clima, Føde og Behandling Indflydelse paa dets Artning; deels maatte man snart blive vaer, at det, ved at blandes med uædelt Blod, tabte af sine udmærkede

Egenskaber. Derimod havde man lært, at man ved Parring med ædle Heste kunde bibringe Landracerne Egenskaber, som de tildeels formedelst Clima, Føde og Behandling havde tabt, deels aldrig havde besiddet i saa høi en Grad. Tid efter anden afføndrede man, om ei strængt, saa dog tildeels de ædlere Heste fra de almindelige Landracer; man oprettede i forskjellige Egne Stutterier, hvortil man især udvalgte ædle Stodhingste. Saalænge man hermed vedblev, kunde det ædle Blod vedligeholdes; men da forandrede Omstændigheder foranledigede, at man ophørte med at opfriske det, tabte det sig igjen lidt efter lidt, eller forsvandt tildeels ganske i de Lande, hvor det var blevet udbredt over Landracerne. Denne Tingenes Gang fører os altsaa nu

§ 9.

3. til Undersøgelsen af de Omstændigheder, der kunne anses som foranledigende Aarsager til dette Tilbagefald.

Orientalernes Toge til Europa ophørte, og Stutterierne, som i hiin Forædlingsperiode af Fyrsterne, de Store og de Rige mere underholdtes for Enkeltes Fornøielse, end for det Almindeliges Nytte, bleve ved den tiltagende Cultur og Befolkning, og den deraf følgende Udtykning af de større Godser for kostbare at underholde saaledes, som det før var skeet. — Deels noiedes man med at beholde det man havde, deels indskrænkede man Stutterierne, deels lod man dem ganske gaae ind, og anvendte Intelligents og Midler mere paa Agerbrug og Dvægavl. Bort eget Lands Hesteavls Historie vil gjøre det Ansørte endmere indlysende.

„Christendommens Indførelse,“ siges i en bekendt Afhandling over Aarsagerne til Danmarks Hesteavls Forfald, „var ikke uden Indflydelse paa Hesteavlen. Den tartariske Kjærlighed til Hesten forsvandt; Væddeløbene affældedes, fordi man betragtede dem som hedenske Lege, og Agerbrugets Fremskridt var Udbredel-

sen af fortrinlige Hesteracer ugunstig; dog holdt Klostrenes Dyrettelse dette Unde nogenlunde Modvægt."

"De Geistlige, i Besiddelse af de største Landeendomme, brugte Heste for sig og deres Folge. De indrettede Stutterier, og deres Kundskab om andre Landes Heste foranledigede dem til at lade fremmede Stodhingster komme, for at forbedre de indenlandske Racer. Saaledes finder man i Catholicismens Periode de bedste Heste hos Biskopperne og i Klostrene. Fra dem udbredte de sig til de adelige Jordegodsøiere, og med Fornøielse saae man, hvorledes en, fra den gamle danske Hesterace nedstammende, ved udenlandske Befulere forædlet ny Hesterace udbredte sig overalt i Landet. Derved gjenvandt den danske Hest fra Aar til Aar, hvad den ved en forsumt Behandling, og mere overladt til Naturens Indflydelse havde tabt i Kraft og Skjønhed. Men da Geistlighedens Gudser ved Reformationen tilfaldt Kronen, og Regenten saaledes, ved at erhverve sig disse, blev en af de største Grundeiere i Riget, befattede Geistligheden sig ikke mere med Hesteavlens i det Store, hvorimod denne nu blev en interessant Gjenstand for Fyrsterne."

"Kong Frederik II. oprettede i Aaret 1562 det berømte Stutteri paa Frederiksborg, og et lignende paa Antvorskov og andre af hans Gudser! Den bekjendte Staldmester v. Löhneisen bemærker i sin: „neu eröffnete Hof-, Kriegs- und Reitschule,“ at hiin Konge med stor Bekostning lod komme Befulere fra Italien, Spanien og andre Egne. — Christian IV. elskede fra Ungdommen af Hesten; Fyrster og Landets Adelige, som kjendte hans Yndlingstilbøielighed, sendte ham Befulere fra alle Kanter. Den store Hertug Albrecht, Statholder i Nederlandene forærede ham i Kroningsaaret 1596 to spanske Hingster. Hans Svigerfader forærede ham en berømt Befulder, kaldet Hertug Ulrich. Den russiske Ambassadeur bragte Stodhingster med fra sit Fødeland; og med store Omkostninger lod man ogsaa nogle komme fra andre

Land. I de Kongelige Stutterier befandtes tyrkiske, ægyptiske, polske, neapolitaniske, marokkaniske, engelske, lyneborgske, schaumborgske og frieslandske Hingster. Man talte i det Mindste 16 Stutterier. Fra England medbragte Kongen, efter Besøget hos sin Svoger, Kongen af England, i Aaret 1606, Hingster og Hopper, hvoraf han oprettede et Stutteri paa Jægerspris. Han havde en overordentlig Kjærlighed for denne Race. Paa denne Maade skabte Kongen den nye Race af de eengang saa berømte danske Heste. — Frederik III. havde i det Hele 10 smaae Stutterier, af hvilke flere havde lidt meget i den svenske Krig. Nu bleve igjen mange udenlandske Heste bragte ind i dem; man regner, at i et Tidsrum af 10 Aar meer end 19 nye Besselere ere tilkomne. Keiser Leopold forærede Kongen en skøn bruun tyrkisk Hingst, og en sort, som nedstammede fra hans Stutteri. Andre Stutterier forædledes ved polskt Blod. Frederik III., saavelsom hans Fader, solgte Hingster og Hopper for at bringe Landracerne i Opkomst; han forærede endog i denne Hensigt sine Undersaatter Heste. — Christian V. fik 1684 flere tyrkiske Besselere, og lod med stor Bekostning spanske Stobhingster komme. Denne Konge glemte ei heller Landracernes Forædling; han kjendte baade deres Vigtighed i Krigstider, og Fordeel i Fredstider. Godseiernes Stutterier betragtede han som meget vigtige for Uolen af store og skønne Heste. Forordningen af 16de Juni 1686 om Stutteriernes Oprettelse paalægger enhver Fordegodsseier, at have et Stutteri i Forhold til Godssets Størrelse, og at holde gode Hingste til Bøndernes Hopper. — Heller ikke Frederik IV. holdt Stutteriernes Forbedring for uvigtig. Han lod 1702 komme 16 spanske Hingster for sine Stutterier. — Christian VI. forsøgede Stutteriernes Antal og forbedrede dem ved andre Egnes Racer. I Aaret 1741 ankom tre fremmede Besselere, en arabisk og to tyrkiske."

Ved saaledes vedvarende at indføre ædle Hingster, hvilket skete

af Private, saavel som af Tyrsterne, vedligeholdtes Hesteracerne i Danmark i deres udmærkede Tilstand; men eftersom i den paafølgende Periode Stutterierne, der havde udgjort Stammerne for Forædlingen, neblagdes, tabte sig igjen Tid efter anden deres fortrinlige Egenkaber. Ogsaa i andre Lande har man gjort lignende Erfaringer. Det var i hiin Tid egentlig de mange Stutterier, der gjorde de europæiske Landes Hesteracer berømte, fornemmelig ved den Mængde ædle Heste, de producerede, tildeels ogsaa ved den større eller mindre Indflydelse, de udøvede paa Landracerne. England, Spanien, Italien, Polen, Rusland, Mecklenborg og Danmark have havt de berømteste. Med disse Stutteriers Opøsning adspredtes det ædle Blod over Landene, krydsedes med Landracerne i det Uendelige, og forsvandt. Baron v. Sind siger: „at en Mængde Stutterier i Tybskland,“ — af hvilke han nævner endeel —, „have frembragt Heste, som ikke have havt deres Lige, og som have besiddet alle de Fuldkommenheder, som forlanges af fuldkomne Heste; men at alle disse Stutteriers Heste saaledes have aftaget i gode Egenkaber, at man ikke gjenkender dem.“

Efterat Stutterierne vare neblagte, behandlede og parredes de ædle Heste deels uden Hensyn til deres fortrinlige Blods Conservation, deels parrede de sig selv i Flæng med Bønderhestene, som græssede i Fælledsskab paa store Dørdrev, hvilket naturligviis maatte have Udartning til Følge. „Ved intet af vore Huusdyr, (Hunden undtagen),“ siger Hoffstutteri-Inspecteur J. E. Justinus, „synes en større Sammenblanding at have fundet Sted, end ved Hesten.“ — At denne, Hesteavlens, Forfald har været almindeligt anerkjendt, derom vidne de mange Anordninger og Bestræbelser af Regjeringer og Private for igjen at hæve den, og for at forhindre dens Forfald paany. De forskjellige Fremgangsmaader, man i saa Henseende anvendte, ere anførte i: „Zeitung für Pferdeliebhaber,“ af Major v. Wachenhusen. Tydeligt skjønnes, at Ønsket om

Hesteavlens Forbedring er almindeligt, og at Englændernes Erfaring kunne tjene os til Veiledning. Vi komme altsaa nu til

§ 10.

4. Bestræbelserne i de forskjellige Lande, at frembringe og vedligeholde Hesteslag, der kunne fyldestgjøre vore Fordringer.

I den Hensigt, at forskaffe sig gode, selvstændige Hesteslag, udsøgte man, efter hiin Forsalbs-Periode, tildeels de tilsyneladende bedste Tillægsdyr, man kunde finde i Landracerne, betegnede dem som fortrinligen stilkede til at forplante de Egenstaber, de selv vare i Besiddelse af, og opmuntrede ved Belønninger til fortrinnsviis at benytte disse til Avl; — deels opkjøbte Regjeringerne tilsyneladende udmærkede Hingster og fordeelte dem som Landbesselere; deels oprettedes Pepinier-Stutterier, der skulde tjene til Stammer for Landbessel-Anstalterne. Man lod tildeels komme Stodhingster fra Lande, hvis Hesteavl tilforn havde været berømt, men nu ei mere var af en saa god Besskaffenhed. I Tydskland forskaffede man sig f. Ex. Besselere fra Danmark, Holsteen, Neapel, Ungarn, Spanien. Hos os ere hine Forholdsregler tildeels indeholdte i Forordningerne af 1771. 1778. 1785. 1795. 1796. 1806. 1807. 1827; angaaende Sverrig findes de omtalte i „Zeitung für Pferde-liebhaber“ 2den, 3die og 7de Aargang; angaaende Mecklenborg i 2den, 3die, 4de og 6te; angaaende Hannover i 2den, 3die og 7de; angaaende Preussen i 2den, 4de og 6te; angaaende Sachsen i 3die; angaaende Anspach i 2den; angaaende Baiern i 2den, 3die, 4de og 6te; angaaende Würtemberg i 2den, 3die og 4de; angaaende Hessen i 3die og 4de; angaaende Osterreich i 2den, 3die, 4de og 6te; angaaende Schweiz i 2den; angaaende Nederlandene i 3die; angaaende Frankrig i 3die og 6te; angaaende Italien i 3die og 4de; angaaende Polen i 4de; angaaende Rusland i 2den og 3die.

Ved alle disse for Staterne saa kostbare Anstalter, — der ikke havde til nærmeste Diemed, at producere udmærkede Brugsheste, men meget mere at virke paa de over Landene udbredte Racer, og fornemmelig at bringe Bøndernes Hesteavl i Opkomst —, fik Landracernes Forbedring dog ikke den Fremgang; man havde ønsket. Man kunde ikke gjøre Regning paa Vedligeholdelsen af de Fuldkommenheder i Hesteracerne, man havde tragtet efter, at forskaffe dem; disse kom kun af og til tilsynne, viste sig kun tilfældigviis i enkelte Individier, og de vigtigste Egenskaber savnedes ofte aldeles; dog ledede denne Fremgangsmaade til mere almindelig Opmærksomhed paa andre Landes Hesteavl, end man hidtil havde viist. Ved meer og meer at overbevise sig om Englands Hesteavls Fortrinlighed, og ved at bemærke de ædleste engelske Hingsters gode Indsyndelse paa Hesteavlen, anledigedes man til at efterforske og nøie at gjøre sig bekendt med de Grundsætninger, efter hvilke Hesteavlen der lededes.

Af alle europæiske Nationer havde den arabiske Hests Uppættelse været anerkjendt, man havde tragtet efter, at forskaffe sig arabiske Besælere; ved dem havde man tildeels bibragt sine egne Racer hines Egenskaber; men man havde parret det Gode med det Slette; de deraf fremkomne Blandingsproducter udartede igjen, og Racerne maatte paany opfriskes ved ædle Besælere. I England, som paa Fastlandet, indsaae man Nødvendigheden af ædelt Blod til Hesteavlens Forbedring, og indførte det. I hiint De-Rige er det ædle Blod ei alene vedligeholdt, men det har endog opnaaet en saadan Fortrinlighed, at det nu søges paa hele Fastlandet til andre Racers Forædling, da dets egne ædle Blod for Størstedelen er forsvundet. Englænderne vare de første, som vedligeholdt en reen Stamrace til saadan Opfriskning af Landracerne. Mangfoldige anstillede Prøver havde givet dem den Overbeviisning, at det orientalske Blod tabte sin Eiendommelighed ved at sammenblandes med det nordiske, at de deraf fremkomne Producter vel

begavedes med nogle af den østerlandske Races ædle Egenstaber, men ikke ganske befriedes for den europæiske Hests Mangler. Ved Væddeløbene var det især, at Englænderne kom til denne Erkjendelse.

§ 11.

I det Foregaaende har jeg søgt at oplyse, ved hvilke Midler det lykkedes Orientalerne, i deres ædleste Hesteracer at vedligeholde de Egenstaber, der give dem et saa høit Værd. Englænderne fulgte deres Exempel, og lærte derved at indsee, at Udartningen af denne ædle Stamrace ikke var en uundgaaelig Følge af det forandrede Clima, hvilket man hidtil havde antaget, og endnu længe troede i det øvrige Europa, men at den ligefrem fulgte af den urigtige Fremgangsmaade i Behandlingen og Parringen. Ved tidligen at udvikle den unge Hests Kræfter, og ved at prøve de til Axl bestemte Stambyr, saavel som deres Afkom, vedligeholdtes ogsaa hos dem den ædleste Races Eiendommeligheder, og ved nøiagtige Stamregistre sattes de istand til at følge Naturens hemmelige Gang i Graderne af Artningen. Istedetfor „Dshirid“-Spillet og deslige hos Araberne brugelige Dvælses, indførte Englænderne Traineringen; til Prøver, der kunde erstatte Orientalernes Krigstoge og hurtige Reiser igjennem Ørkenerne, tjente dem to af deres Vndlingsforanstalter, Sagtridt og Væddeløb.

„Alt i Jacob den 1tes Regjeringsstid,“ siger Grev Weltheim, „har man i England benyttet orientalske Hingster til Hesteavlens Forædling; men først under Carl II., som bragte Hesteæddeløbene i et Slags System, synes man at have indseet Nødvendigheden af en ædel Races Reenavl, thi denne Konge sendte sin Staldmester til Barbariet og Lille-Asien, for at hente saavel Hopper som Besselere af ædel Stamme. Sidst fra 1720 af“ tilføier hiin Forfatter, „kan man af de i England forhaanden værende

troværdige Efterretninger overtøde sig om, at dengang i Reglen ikke mere nogen Hest bragtes paa Væddeløbsbanerne, hvis rene orientalske Descendents ei kunde godtgjøres; og dette skete ikke af tom Modesøge eller Forsængelighed, men fordi Erfaringen tilstrækkeligen havde vist, at af en Hest, som indeholdt en Tilfætning af nordisk Blod, ingen Gevinst mere var at vente." Afvige end andre Forfattere i deres Mening om det engelske Fuldblods Oprindelse fra Grev Veltheims, saa synes det dog med Rimelighed at kunne antages, at dets Tilbærelse skuldes Heste, som enten ved deres Descendents, eller selv paa Væddeløbsbanerne have godtgjort at nedstamme fra det bedste orientalske Blod.

§ 12.

Men Englænderne vare ei alene betænkte paa at vedligeholde den ædle Hests udmærkede Egenheder, de søgte ogsaa at bibringe den Fuldkommenheder, der gjorde den mere skikket til de forskjellige Brug, hvortil Hesten i Europa anvendes, — nemlig en større og stærkere Bygning — og derved at forskaffe sig en Stamrace, som endmere var skikket til at bibringe Landracerne de Fuldkommenheder, man ønskede dem i Besiddelse af. — Den engelske Fuldblodshest udmærker sig fordeeltigt ved sin stærke Ryg, sine skønne Bøve, sin velproportionerede smukke Hals og sin kraftfulde Bagdeel. Hvo har seet Fuldblodshingstene Moses, Logic, Cochrane, Erymus, Palæmon, Hazard, Casio og Claudeslay, og beundrer ikke deres Skønhed? — Ved hvilke Midler jeg troer det lykkedes Englænderne, at forskaffe Orientalen hine Fortrin, vil jeg nu forsøge at forklare.

Det var, som tilforn bemærket, noksom bekjendt, at Størrelse og Omfang af Legemet kunde tilveiebringes ved rigelig og stærkt nærende Føde; men ogsaa beviist, at dette forøgede Quantum Næringsstof kunde have Tabet af andre gode Egenheder til Følge. En forøget Mængde Fødemidler kan bevirke, at Legemets

Dele tiltage i Omfang; men et saaledes udvidet Legeme taber let i Styrke af dets enkelte Dele, og i Energie. Det er f. Ex. ved Forsøg beviist, at den danske Hests mere porøse, med større Huulheber forsynede Knogler meget lettere brydes, end den orientalske Hests finere, compactere. I samme Forhold, som disse store Hestes Knokkelmasse er mere løs, er ogsaa deres Muskelsystem mindre fast; hiin gedigene Kraft, som finder Sted under et gunstigere Forhold, gaaer tabt ved denne Udvidelse af de faste Dele.

Det var let at indsee, at Arabernes Behandling af deres Heste maatte være Bedligeholdelsen af disses fortrinlige Egenskaber gunstig, men det maatte ogsaa være Englænderne indlysende, at, dersom det skulde lykkes dem, at frembringe større, til deres Hensigt mere svarende Heste, uden at give Slip paa den orientalskes Fortrin, maatte en anden Fremgangsmaade, end den hidtil brugelige, vælges. Skulde et forøget Quantum Føde frembringe denne Virkning, maatte det til Legemet affætte saameget nærende Stof, som muligt; det Skadelige, Hensigten Modvirkende bortskaffes hurtigt og let, og Begyndelsen hermed gjøres i en tidlig Alder. Føllets Behandling i de første Aar har den største Indflydelse paa Dyrets hele Levetid; kun halvt uddannet kommer det til Verden, og i den paafølgende Tid gaaer Udviklingen af Organerne, eller Legemets Dele saavel i Form som i Structur for sig. Det er derfor ei ligegyldigt, under hvilke Omstændigheder denne fortsatte Dannelses- og Udviklingsproces skeer. Fra den tidligste Alder gives Fuldblodsføllet Kjørneføde, og under Trainingen, den egentlige Opdrætningsperiode, saamegen Havre, som den ved en hensigtsmæssig Behandling kan fordøje; og for at Legemet kan tiltage i Omfang, uden at de faste Dele derved tabe i Consistens, maae især de Substantser, der ved at gjennemtrænge dem kunne formodes at befordre hiin omtalte svampagtige Tilstand, bortskaffes. Hvorledes jeg troer, dette kan bevirkes, skal jeg siden ved Trainingen omtale.

§ 13.

Bæddeløbenes Henfigtsmæssighed til en ædel Stammes Vedligeholdelse har jeg i det Foregaaende søgt at bevise; vilde man affkaffe dem, og alene rette sig efter Stammlisterne, kunde man ei være sikker paa, at det bedste Blod blev conserveret. Jeg vil nu søge at vise, at de kunne blive et virksomt Middel til en forbedret Hesteavl's Udbredelse. Er det, hvilket jeg tilforn har bemærket, tvivlsomt, om det kan svare Regning, at opdrætte saadanne ædle Heste, som ei ved Brugten erstatte Productions-Omkostningerne, og disses Opdræt dog er nødvendig til Landracernes Forbedring, saa maa det være af Vigtighed for Hesteavlen, at være betænkt paa Midler, der virksomt kunne opmuntre til at fremme Avlen af hine Heste. Som et saadant Middel betragter Indsenderen Bæddeløbene. Ved dem gives saavel Den, hvis Formues-Omfængigheder tillade, at anvende betydelige Omkostninger paa Opdrættet af de ædleste Stambyr, som og Opdrætteren af forædlede, mindre kostbare Tillægsdyr Udsigt til Løn for de paa Opdrættet anvendte Omkostninger og Bestræbelser. Ved dem kan selv Den, hvis Stilling ei tillader ham, med Omhu at behandle sine unge Heste, dog middelbart vinde; thi om endog Bonden i Almindelighed ei kan befatte sig med den henfigtsmæssigste Training, saa gives ham dog ved Bæddeløbene Udsigt til fordeelagtig Afkastning af et fortrinligt Product til Andre, som maatte have Lust til at tage det i Training i Haab om Binding paa Banen. At mange af disse forædlede Dyr prøves, kan være af stor Nytte for Hesteavlen, forsaavidt man derved bedst kan komme til Erkjendelse om det ædle Blods Indflydelse paa Landracerne, og ledes i Valget af Tillægsdyrene. — Af Bygningens, Musklernes, Senernes, Diets o. s. v. Beskaffenhed kunne vi vel medrette slutte os til Dyrets Kraft og Sundhedstilstand, men Livskraftens Grad, Dyrets Udholdenhed kunne alene Prøver overbevise os om, og da sidstnævnte Egenskaber i Almindelighed forplante sig til Af-

Kommet, er det ei uvigtigt, at den til Nol bestemte Hest prøves. Vel give de forskjellige Anvendelser af Hesten, og den forskjellige Smag Anledning til, at man ei overalt i Europa kan blive ganske enig om, hvilke Hingster fornemmelig bør vælges til Landracernes Forbedring; men saavidt er man dog enig: a) at Forbedringen kun kan blive varig, ved at man holder en reen Stamrace, hvad enten man nu vil forskaffe sig denne fra Arabien, Nubien, England, Spanien, eller ved en fortsat indbyrdes Parring af europæiske Racer; b) at Hestens Værd mere bør bestemmes efter dens beviste, end efter dens tilsyneladende Tjenstdygtighed, og at derfor offentlige Prøver ere af stor Nytte for Hesteavlen.

Jeg har saaledes stræbt at godtgjøre:

1) at det er nødvendigt at vedligeholde en reen Stamme til Landracernes vedvarende Forædling, og at Englændernes ædleste Stamrace, den saakaldte Fuldblodsrace, er fortrinligen fikket til at bibringe Afkommet de Egenheder, der give det et forhøiet Værd som Arbeidshest, som Ride- og Kjørehest i Almindelighed, som Cavalleriehest, som Lurushest og som Tillægsdyr, i hvilken Henseende jeg tør beraabe mig paa nogle egne Erfaringer; paa mange mecklenborgske Landmænds Meddelelser f. Ex. i „Zeitung für Pferdeliebhaber“ 2den Aargang N° 10. 16. 17. 31. 34. 44. 45; 3die Aargang N° 19. 21. 22. 26. 27. 28. 32. 34; 4de Aargang N° 21. 22. 23. 26. 27. 28. 29. 30; 6te Aarg. N° 38. 39. 40. 41; og paa „Hippologische Blätter“ udgivne af Grev Holme 1te Bd. Pag. 6. 172. 204. 235; 2det Bd. Pag. 18 o. f.

2) at Hestevæddeløb kunne ansees som det sikreste Middel til Vedligeholdelsen af denne Stamrace, og at de sølgelig middelbart kunne fremhjælpe og udbrede Productionen af fortrinlige Brugsheste.

Indrømmes Rigtigheden heraf, og tages endnu i Overveielse:

3) at Væddeløbene give Anledning til, a) at Hestens Kræfter tidligt udvikles, b) at mange Heste med væsentlige Feil eller Anlæg dertil udelukkes fra Avlen, c) at man erkjender om den for Udviklingen hensigtsmæssige Training har været rigtigt anvendt — hvilket Alt jeg i det Følgende skal søge at udvikle.

4) at de bidrage til at vække mere almindelig Interesse for Hesteavl, deels derved, at de give Haab om en forøget Indtægt, deels derved, at mange udmærkede Heste forevises, deels derved at de ere Forsamlingssteder for Hesteopdrættene, Stutterikyndige og Hesteændere, som her kunne komme til rigtig Indsigt om en vel ledet Hesteavl, deels endelig derved, at ogsaa De, der blot finde Fornøielse i det Skuespil Væddeløbene afgive, yde Bidrag dertil — saa troer Indsenderen heraf at torde antage, at hine Prøver i Almindelighed kunne ansees for at være hensigtsmæssige Midler til at fremme Avlen af saadanne Heste, som her i Landet især søges for Udlandet, og at det vilde fremhjælpe en forbedret Hesteavl, og være til Gavn for de danske Stater, at Væddeløbsbanernes Antal forøgedes, og at de indførtes paa flere Steder i disse Lande, end hidtil; — formenende, at det vilde være hensigtsmæssigt, dersom —, efter Beslutningen af Selskabet til Hesteavlens Fremme i de danske Provindsfer —, Baner ogsaa anlagdes ved Randers, ved Aalborg og ved Viborg.

I Anledning heraf tillader Inds. sig at anføre efterstaaende Bemærkninger af „Foreningen for Hesteavl og Hestedressur „i de Kongelige preussiske Stater, indeholdte i dens fjerde Aarsberetning 1833: „Fuldblodsstammen kan kun derved vedligeholdes i sin Ypperlighed, at de meest udmærkede Individuer udelukkende benyttes til Avlen. Disse lærer man kun at kjende, ved at prøve dem i Væddeløbene, følgelig kan Fuldblodsstammen kun i Forbindelse med Væddeløbene vedligeholdes i sine væsentligste Egenheder.“

„Ei alene at Væddeløbene vedligeholde Fuldblodsstammen paa sin Høide; de maae endog give Anledning til dens Indførelse og

Grundfæstelse, hvor den endnu ei er forhaanden, og hvor de anordnes med anseelige Præmier; hvilket fremlyser deraf, at, da Fuldblodsheste i Væddeløbene stedse seire over Haldblodsheste, — naar ei et Uheld eller en Tilfældighed anlediger en Undtagelse —, kunne de udsatte Væddeløbspræmier kun vindes med Fuldblodsheste.“

„Rigtigheden af Forestaaende er uimodsigeligen stadfæstet ved Erfaringen. Alle Englands høist udmærkede Brugsheste nedstamme i en nærmere eller fjernere Generation fra Fuldblodsheste. Hvor meget end Regjeringerne stræbte at forbedre Hesteavlens, søgte man dog forgjæves Fuldblodsheste; men efter Væddeløbenes Indførelse i Mecklenborg, Holsteen, Preussen, Østerrig o. s. v. see vi deres Antal aarligen at tiltage i et alle Forventninger overstigende Forhold.“

„Man er derfor af den Formening, at Alt, hvad der kan skee til Hesteavlens Forbedring bør sammensættes deri, at Væddeløb foranstaltes ved at udsætte Præmier. Selv Den, som gjør andre Forbringinger, maa dog ubetinget indrømme, at Meget kan opnaaes paa denne Vei, at de Midler, som dertil anvendes, ei ere bortødslede, og at det lader sig retfærdiggjøre, naar som Basis fastsættes: kun at anvende Foreningens Midler saaledes, at derved Væddeløbene fremmes.“

Denne Mening stadfæstes ved følgende Ord af Kammerraad Hofmeister i Gütin: „Englænderne have den fuldkomneste Hesteavl; de opnaaede den ved Væddeløbene, og ved dem kunne ogsaa vi opnaae den.“

Slutteligen giver Indsenderen sig den Frihed, at tilføie et Par Ord i Anledning af Landets Hesteavl i Almindelighed: Nyttens af, at prøve den til Avl bestemte Hest, er tilforn viist. Derved komme vi til Kundskab, om den er i Besiddelse af saadanne usynlige Egenheder, som vi attraae den maatte meddele sit Afkom, eller behæftet med Mangler, vi naturligviis ikke kunne ønske Føl- lene. Ligeledes er det vigtigt, at vi tage Hensyn til dens Bygning, og at vi til Avlen udvælge Tillægsdyr, der besidde syn-

lige Fuldkommenheder, vi ønske nedarbejde, for at vi kunne for-
 skaffe os et til visse Tjenester fortrinligen skikket Ufkom. Men
 det er ikke nok, at vi efter disse Grundsætninger udvælge Hingster
 og Hopper, endnu vigtigere er det, at være overbevist, om de
 ogsaa arte saaledes, som vi have formodet, det vilde skee, og at
 vi bestemt vide, hvilke Fuldkommenheder eller Mangler en Hingst
 eller en Hoppe fortrinsviis meddeler sit Ufkom, for at vi kunne
 lede Parringen saaledes, at det Fuldkomneste, til vore Hensigter
 meest Svarende, opnaaes. Paa Artningen burde man vel ved
 Præmie-Uddelinger tage mere Hensyn, end paa Dyrenes Exte-
 rieur. — Inds. er af den Formening, at en Beskrivelse af en
 god Følhoppes Beskaffenhed vilde være ønskelig, og at det vilde
 være til stor Nytte for Hesteavl, om det, saameget som muligt
 offentligt blev bekendtgjort, hvorledes de Fuldblodsbeskælere, der nu
 anffaffes i Landet, arte, eller hvilke Eiendommeligheder de i Sær-
 deleshed meddele deres Ufkom. „Sikke deri bestaaer en god Heste-
 avl,“ siger Gr. Bismark, „at man holder Beskælere, og lader
 Hopperne bedække; men deri, at man underkaster Factorerne, hvor-
 med man vil frembringe et Product, en Kritik, og handler derefter.“

„Die Steigerung der Kräfte ist das Ziel, das man bey dem Trainiren erreichen muß.“

Gr. Stephan Szechenyi.

II.

Med Hensyn til det andet Spørgsmaal: Er det afgjort, at den saakaldte Trainering ikke efterlader sig Følger, som svække Hestens Sundhedstilstand, og gjør den ubrugelig før Tiden eller endog forkortet dens Liv, og at Væddeløb og den dermed i Forbindelse staaende Trainering ikke frembringer Feil, der arte paa Afkommet, naar den paa Banen ikke mere brugte Hest anvendes til Hesteavlens Forædling? vil jeg forsøge i Korthed at angive, hvad ved Trainering bør forstaaes, og hvorledes jeg troer den hensigtsmæssigst iværksættes.

§ 14.

Formaalet af „Trainering“ er efter mit Skjøn en stadig Udvikling og Dvælse af Hestens Kræfter, men for at opnaae dette i en høj Grad, har man understøttet Dvælsen, ved at give Hester stærkt nærende Føde, søgt at bortskaffe de i Fødemidlerne indeholdte overflødige og skadelige Dele, og at komme Naturen til Hjælp ved at befordre Fordøjelsen, lette Uddunstningen og tilvejebringe et friere Vandbræt. Man har derfor ogsaa kaldet Traineringen „den Methode, at faae Hesten til at forbrøe en stor Mængde

nærende Føde, og med hver Dag at blive mere kraftfuld og udholdende." Ved den saakaldte Training troer jeg derfor bør forstaaes en Fremgangsmaade, ved hvilken man søger at bringe Hesten i den muligt kraftfulde Tilstand, derved, at man sætter Behandlingen af Hesten saaledes i Berelvirkning med Fødemidlerne og disse med hiin, at ei alene Bevægelse og Medicamenter sætte Organerne istand til at berede en stor Mængde nærende Dele af Føden, men at ogsaa Fødemidernes bedstmulige Tilberedelse i Forbindelse med Dyrets Bevægelse og øvrige Behandling gjør dette skikket til Kraftyttring og Udholdenhed.

Rigtigt anvendt, d. e. afpasset efter Hestens Alder, Kræfter og øvrige Beskaffenhed maa altsaa Trainingen udentviol have en gavnlig Indflydelse, hvorimod den, urigtigt anvendt, vistnok kan blive svækkende, istedetfor styrkende, og altsaa skadelig for Dyret. — At vogte sig for saadant Brug af vore Huusdyr, som efter Erfaring i Almindelighed har Sygdom til Følge, eller frembringer Unlæg dertil, er en af Diætetikens første Regler. Stærk Brug f. Ex. af en tykfodret, i Anvendelsen af sine Kræfter lidet øvet, Hest, bliver sandsynligviis Uarsag til en eller anden Sygdom; hvorimod en lige kraftig Anstrængelse af en, i Dvælse holdt og passende fodret Hest, hos hvilken Nutritionen staaer i rigtigt Forhold til de øvrige Livskræfters Ytringer, ei let vil have nogen skadelig Indflydelse paa dens Sundhedstilstand. Bedst afværges Sygdomme i det dyriske Legeme ved at holde det i Virksomhed; jo mere passivt det er, desto modtageligere bliver det for Sygdomme og desto mindre skikket til Anstrængelse. Man give Hesten daglig Bevægelse i forskjellig Gangart, efter som dens Bestemmelse gjør det nødvendigt. Denne Bevægelse holder den i en sund Tilstand, og har desuden den Nytte, at gjøre den from og lydig. Selv en noget heftig og usædvanlig Bevægelse kan tjene til at afhærde Hesten, og derved bidrage til at vedligeholde Sundheden. De fleste Sygdomme indfinde sig i Alminde-

lighed hos Heste, som skaanes for meget, og hvis Eiere gjerne see, at de vise det saakaldte Staldmod, en exalteret Tilstand, der giver Hesten en tilsyneladende Fyrighed og Lethed i sine Bevægelser, men som kun er af kort Varighed. Naar derimod Hesteopdræteren daglig giver sine Føl Bevægelse i den frie Luft, eller Bonden lader sine unge Heste forrette let Arbeide, saa er dette et Slags Trainering, og vist en hensigtsmæssig, styrkende Behandling. Overjages derimod Føllet, eller bruges den unge Hest til for svært Arbeide, indtil de bringes ud af Kande, saa vorder en saadan Trainering mere svækkende end styrkende for Dyret. Arbeidet bør aapasfes efter Hestens Kræfter, og disse erstattes ved rigelig og sund Føde; dennes Indflydelse er igjen afhængig af Arbeidet, saa at Arbeide og Føde maae betinge hinandens Indvirkning paa Legemet, dersom Traineringen skal kaldes hensigtsmæssig. Rigtigt at aapasfe disse Indvirkningers Forhold til hinanden, deri bestaaer udentviol Trainermethoden. „En Hest, som er godt traineret til Løb,“ siger Gr. Szechenyi, „maa ligne en Musik-Accord, i hvilken ei forekommer en eneste falsk Tone.“

Trainering er ei alene nødvendig som Forberedelse, naar Hesten paa Væddeløbsbanen skal aflægge Prøve paa Kraft, den tjener ogsaa til at udvikle de af Naturen i den unge Hest nedlagte Kræfter og Anlæg til at gjøre den skikket til med Lethed at forrette det Arbeide, man i Almindelighed forlanger af den. Den Mening, som ei er ganske ualmindelig, at Traineringen maa have en skadelig Indflydelse paa Hestens Sundhedstilstand, og at den frembringer arvelige Feil, har maaffee tildeels sin Grund deri, at man har seet Trainermethoden urigtigt anvendt, deels ogsaa, at man ei altid rigtigt bedømmer Hesten i den for Diet uvante Skikkelse, hvori den viser sig i Traineerstanden. Tilførn har jeg bemærket, at dersom den Behandling, hvormed man vil komme Naturen til Hjælp, ei skal vorde svækkende, istedetfor styrkende, og derved anledige Sygdomme, maa den anvendes med Skjøn som:

hed. Følgende er en kort Dversigt over Traineermetoden, saaledes, som Indsenderen anseer den for at være hensigtsmæssig.

§ 15.

Antaget, at en ung Hest skulde sættes i „Training,“ saa vilde Dmgangsmaaden omtrent være følgende: Efterat den ved „Longering“ er forberedt, vænnes den lidt efter lidt til at bære en meget let Rytter, en Dreng, som kan veie 60 til 70 $\mathcal{R}$, og med denne Bægt rides den daglig en eller flere Timer i Skridt. Naar den saaledes i langsom Gangart er bleven vænnet til at bære en let Bægt, lader man den af og til falde i en naturlig Trav eller Galop, og i denne Gangart hver Dag tilbagelægge en kort Veistrækning. Alt eftersom den unge Hest heri faaer mere Dvelse, og efterhaanden som den mere tiltager i Kræfter, fortsættes disse Løb mere vedholdende, dog uden at Hesten derfor forceres til et hurtigere mere anstrængende Løb. Denne Dvelse foretages paa en elastisk d. e. Græs-Bund, hvorved Musklernes og Senernes Smidighed ei alene vedligeholdes, men endog forøges, og hvoergang den, efter endt Løb, er bragt i Stalden, afgnides den med en Halmvisk, og tilbækkes. Denne Gnidning med Halm udvikler en velgjørende Varme paa Kroppens Overflade, og er et af de hensigtsmæssigste Midler til at holde Hudorganet i Virksomhed, og til at styrke Musklerne og Senerne.

Da Erfaringen har vist, at meget Vand er Hesten til Besvær, naar den skal have stærk Bevægelse, gives den, før den udrides, kun lidet at drikke; derimod faaer den, efterat den igjen er kommen tilbage til Stalden, og affjølet, et større Quantum, hvorved den Forsigtighed iagttages, at Vandet maa være kuldslaet. — I Henseende til Fodringen er det Regel, at give Hesten megen Havre, og lidet Høe.

Smedens den unge Hest er i „Training,“ sættes den engang om Ugen paa følgende Maade i stærk Syed: Tidlig om Morgen

tides den, tildækket med flere Dækkener, omtrent $\frac{1}{2}$ Lime i Skribt, derefter $\frac{1}{2}$ Mil eller længere i Galop, indtil Sveden bryder ud, og bringes derpaa til Stalden, hvor aldeles ingen Træk maa være. Dækkenerne aftages, Sveden strabes af med Træspaaner, og Hesten gnides saalænge med Høe og Halmviske, indtil den er tør. Derefter faaer den kuldslaet Vand at drikke, og Høe i Hækken, eller Høe, som er dyppet i Vand. Svedningen bevirker sandsynligviis, at mange skadelige Dele udfilles igjennem Hudorganet, og foretages oftere eller sjeldnere i samme Forhold, som Hesten røber meer eller mindre Anlæg til Fedme, og som den er meer eller mindre fast af Muskler. Englænderne søge derfor meest at tilveiebringe Sveden i de Dele, i hvilke den meste Fedtmasse har ansamlet sig; f. Ex. ved at tildække Halsen mere, end den øvrige Krop, naar denne Deel især er beladt med Fedt. — Ligesom vi bemærke, at næsten alle fede Dyr komme langt lettere i Sved, end magre af samme Art, see vi og at en Hest, der en tidlang er traineret, ikke let sveder. Sellevævet under Huden befries for det oversflødige Fedt, Huden lægger sig tættere til Knoklerne og Musklerne, og de sidste tiltage meer og meer i Fasthed.

For at bortskaffe de i Fodret indeholdte skadelige Dele, der, naar Hesten faaer usunde eller et for stort Quantum Fedemidler, let ansamle sig i Indvoldene; for derved at forhindre disses skadelige Virkning paa det dyriske Legeme, og for at befordre Fordøielsen af de nærende, Legemet styrkende, Dele af Fodret, anvendes saavel i Begyndelsen af Traineringen, som siden under den fortsatte Behandling, af og til lunde afførende Midler, og heri er det, de Veterinairkyndige især finde en Hovedanslidssteen. „Afførende Midler,“ siger man, „virke svækkende og naturstridig paa Dyrets Organismus,“ og uægtelig kunne de vorde skadelige, naar de ei anvendes med Forsigtighed; desuden synes man neppe noksom at tage i Betragtning, at Hesten, saaledes som vi forlange den, er et Kunstproduct, og at dens Behandling herefter bør indrettes.

Savnede den forædlede Hest al Røgt og Pleie, som den i vild Tilstand levende, da vilde hiin snart udarte, og ikke mere svare til vore Forbringere. Dette bevises noksom ved de forvildede Heste i Sydamerika, der, skjøndt oprindeligen af den ædle spanske Race, dog ved at være overladte til Naturen, have tabt deres ædle Præg.

§ 16.

Omendskjøndt der vel lader sig gjøre grundede Indvendinger imod Laxeemidlernes Brug, er det dog let at godtgjøre, at de, rigtigt anvendte kunne have en middelbar styrkende og velgjørende Indflydelse paa Legemet. Miquet siger: „Iblandt Laxeemidler er en stor Forskiel; nogle gaar over i Blodet, andre ikke. Purgantser kunne overhovedet bruges med Nytte, hvor man formoder megen Sliim, Galde, Rester af fordærvet, ei fordøiet Foder o. s. v. i Tarmene; i Sygdomme i hvilke gjennem Tarmene en Menskelse af Blod og Gaster ansees for nødvendig; naar man vil bortlede Gasterne fra et Sted, hvor de kunne have en skadelig Indflydelse.“ Men han bemærker tillige, „at man i Receptbøger ofte finder overdreven stærke Purgantser, der ligesvem kunne dræbe en Hest, skjøndt ikke egentlig ved hæftig Afføring.“ S. v. Tennecker mener: „Laxeemidler bringe Tarmekanalene til at virke paa forskjellige med den i Forbindelse staaende Organer, paa Leveren, Kroskjerterne og Underlivets indsugende Kar, forhøier derved disse Organers Virkelighed, og anstrænger dem til større Virksomhed. Den virker paa Blodaarterne og det i dem indeholdte Blod, hvis Forandring, formedelst Medvirkning ved de dyriske kemiske Processer, kan meddele sig til alle andre Organer. Endvidere afledes og tilledes Livskraftens Virksomhed formedelst Laxeemidlernes Indflydelse paa en os ubekjendt Maade, sandsynligvis igjennem Nervesystemet, i de nærmere og fjernere Organer i Legemet. Endelig udtømme Laxeemidlerne ogsaa forskjellige i Tarmene indeholdte skadelige Ting, som Urte, ansamlende Fedtmasser, Sliim o. s. v.; frem-

deles siger samme Forfatter: „Laxeremidler blive til styrkende Lægemidler, naar de bortføre Cruditæter, som ved deres Purring i Tarmkanalen, ved deres Dvergang i Blodet svække, forstyrre og meer eller mindre afbryde Livsprocessen.“

Det kommer derfor ved Brugen af Laxeremidler fornemmelig an paa, at den skadelige Indflydelse de, urigtigen, anvendte, kunne have paa det dyriske Legeme, forhindres. Organerne bør, ved hensigtsmæssig Forberedelse, gøres modtagelige for en let Indvirkning af Medicamenterne, og disse vælges af det Slags, og anvendes saaledes, at de ei frembringe en voldsom Virkning. Englændernes Fremgangsmaade herved er omtrent følgende:

Under Curen faaer Hesten ingen Havre, derimod i de to eller tre første Dage tre til fire Klidfoder. Omtrent 2 Kander Hvedekliid udrøres i heft Vand til en Deig, hvormed fodres, naar den er bleven afkjolet. Hesten gives herved kun liden Bevægelse. Efter denne Forberedelse faaer den en afførende Pille, og silbigere paa Dagen Høe eller et lidet Klidfoder, og kuldslaaet Vand at drikke. Pillen indeholder i et passende Forhold Aloe, Kummen, Ingefær og hvid Sæbe. Aloe er ved sin Bitterhed styrkende, og virker, som bekjendt, paa de tykke Tarme, og meget langsomt. Kummen og Ingefær høre til de bekjendteste mavestyrkende og vinddrivende Midler. Sæben er et bekjendt „Behikel,“ som ogsaa antages at have opløsende og velgjørende Virkninger. — Saaledes søger man at bibringe Hesten megen Føde, og at styrke og rensse Maven. — Ogsaa den bekjendte tydske Veterinair Kersting angiver flere lindre afførende Piller; men disses Composition forekommer mig ikke at være saa hensigtsmæssige. — Dagen efterat Hesten har faaet Pillen, gives den et Klidfoder, og rides i Morgenstunden omtrent $\frac{1}{2}$ Time i Skridt. Denne Røen gjentages om Middagen og om Aftenen, og understøtter betydeligen Middelets Virkning. Den næste Dag faaer Hesten sit sædvanlige Foder; og den derpaa følgende rides og behandles den som sædvanligt.

Ved en saadan Behandling, den saakaldte Træning, søge Englænderne at sætte deres Heste i den kraftfulde Tilstand, som de betegne med Udtrykket „**Condition**,“ og for at give et tydeligere Begreb om denne Tilstand, vil jeg her tilføie nogle Details, uddragne af den, paa 20aarig Erfaring grundede Veiledning til at sætte Heste i „**Condition**“ til Jagtridt, en bekjendt engelsk Jagttrytter, Hr. Aplerley, giver i **Sporting Magazine N. S. Vol. X. o. f.***) ved følgende Forskrifter.

§ 17.

„I det sædvanlige Staldsprog siger man om en Hest, at den er i god Stand **o: Condition**, naar den har meget Kjød, glindsende Haar og et sundt Udseende. Men ved alle disse udvortes Tegn paa Sundhed kan den dog være ganske uduelig til en vedholdende Anvendelse af sine Kræfter. For man endog i en vis Henseende sammenligne Haarets og Hudens Udseende med Menneskets Ansigtssfarve („**Complexion**“), saa lader sig dog Hestens gode eller flette **Condition** langt rigtigere bedømme ved Følelsen, end med Diet.“

„At Dyr i en tæmmet Tilstand udvikle Kræfter, som man ei kender hos dem i den naturlige **o: vilde** Tilstand, er en bekjendt Sag. Saaledes ogsaa Mennesket, hos hvilket man formodest Dynamometret har bragt i Erfaring, at et Menneskes physiske Kraft i den vilde Tilstand forholder sig til en Franskmands, som 51 til 69, til en Englænders som 51 til 71. — God Føde, understøttet af Dvælse af Kræfterne, hærder Musklerne o. s. v., og hele Legemets Sammenvæv er for størstedelen afhængig af Dyrrets Føde.“

„Næst den, hos en Jagthest nødvendige Legemsbeskaffenhed er dens **Condition** af største Bigtighed, og efter mit Begreb en saa uundværlig Betingelse, at jeg altid har holdt enhver Møie

*) vide „Pöppologische Blätter.“

og Bekostning til dette Diemeds Opnaaelse, for vel anvendt; thi jeg gjorde kun for ofte den Erfaring, hvorledes en middelmaadig Hest i **Condition** slog en i og for sig selv langt bedre, som ei var holdt saa hensigtsvarende. Det System, jeg over i 20 Aar fulgte, er nu blevet almindeligere; men da jeg først udøvede det, var det ligefrem stridende imod mine Venners og Radoers Opinion.“ —

Efterat Hr. Apterley har anført sine Grunde for U hensigtsmæssigheden af en langvarig Græsgang for Jagtbeste, da disse skulle bruges i November, angiver han følgende Plan: „Naar Hesten opstaldes, maa den først holdes saa kjøligt, som muligt, og da Tiden er kostbar, og Medicinen tjener til at vendse Indvoldene, (Sveden bortskaffer det overflødige Kjød og Fedt), saa bliver den første Medicin at give jo før jo heller. Hvorledes denne maa være beskaffen, er afhængigt af en nøie Kjendskab til Hestens Constitution, dog bliver den at indrette mildere, end sædvanligt, da Dyrets Indvolde desuden ere slappede ved den længere Ryden af Græs. Hesten røres i Førstningen uden Dækken; men naar den er beredt til at tage den anden Dosis, er den alt mere vant til Staldatmosphæren, og maa nu behandles med mere Omhu. Prøves Hesten tidligt om Morgenens, saa maa den, naar Veiret ei er meget varmt, tildækkes med et tilstrækkelig tykt Dækken. Har den strax efter Opstaldningen faaet den første Medicin, vilde antage den 20de Juli, saa vil den omtrent den 17de August være færdig med hele Operationen; maa dog i denne Tid og i den paafølgende Uge kun røres langsomt, omtrent halvanden Time daglig i den tidlige Morgenstund, før det begynder at blive hedt. Man maa endnu ei bruge Strigle, da denne bidrager til at aabne Hudens Porer for meget, hvorved Hesten udsættes for let at forkjøles; for Dieblisset behøves ingen anden Pudsnings, end at Benene tre Gange om Dagen dygtigt afrives. Bemærker man at Uddunstningen er standset, maa Hesten afgnidtes med en fast sammensnøet lidet vædet Høreviff.“ —

„En Hests **Condition** maa skrive langsomt frem; (den er et Værk af Tiden) en lang Række af Forberedelser, ledsaget af anstrængende Arbejde, er dens uundgaaelige Betingelser. Tjorten Dage efter den sidste Dosis Medicin, maa Begyndelsen gjøres med at sætte Hesten i Arbejde, ellers ere raske Fremskridt umulige. Dog maa Værket skrive gradviis fremad, og bør i den første Maaned mere bestaae i lange Spadseregange, end i saakaldet „dygtigt Arbejde.“ — Hesten maa daglig være tre til fire Timer ude af Stalden, og i denne Tid er Anvendelsen af „Alteratives“*) nødvendige. Ved dens velberegneede Brug pirres Indvoldene paa en, Sundheden befordrende, Maade, hvorved den Tilstand modvirkes, som vi i Staldsproget kalde „Fog“ (Ladhed), men som rigtigere kunde betegnes med „almindelig Svækkelse og Slaphed,“ ved hvis Bortskaffelse Dyrets Udsende og **Condition** betydeligt forhoies. Halvblodsheste i Training geraade især let i hiin Tilstand. Jeg tør paastaae, at, uden alterative Midler, — udtømmende ere en Sag for sig —, ingen Jagthest kan blive bragt til en blomstrende **Condition**, d. e. til skjønt, glindsende Haar; til snart at blive tør efter en stærk Sved, og til fuld Legemskraft. Af de nævnte Midler ere forskjellige Arter i Brug; jeg holder imidlertid de paa Urinen (**Diuretica**) og Uddunstningen (**Diaphoretica**) virkende for de bedste.“

„Af Foder er Havre det meest brugelige for alle Klasser af Heste; dog har man i de sidste Aar givet Jagthestene Bønner, og naar den tilbørlige Forsigtighed iagttages, er dette meget hensigtsmæssigt. Hvad Høet angaaer, giver man en Jagthest nuomstunder neppe Halvdelen af det, man tilforn gav den. Men man kan ei altid fodre Jagthestene paa samme Maade; man maa derved rette sig efter Jagtens Beskaffenhed. Om Hesten om

*) Alteratives d: saadanne Lægemidler, som kun virke langsomt paa Systemet, uden betydelig Formercelse eller Formindskelse af de naturlige Udtømmelser.

Morgenens skal have Vand eller ei, naar den skal bruges paa Jagten, retter sig efter dens Constitution. Er den tilbøielig til at laxere, og gaaer Fodret let af, naar den har Bevægelse, raader jeg ikke til at give den Vand, beholber den derimod Kornet godt hos sig, har den en lang Wei at tilbagelægge, og skal den først Kl. 10 eller 11 begynde sin Tjeneste, kan man imellem Kl. 5 og 6 om Morgenens lade den gjøre 6 til 8 Slug."

"Jeg kommer nu til Grundlaget for enhver **Condition** hos Heste, nemlig Stalden og Staldbehandlingen. Den sidste har erholdt betydelige Forbedringer, siden jeg først holdt Jagtheste. For lovede jeg mine Venner at fremsætte et Par Exempler, hvad **Condition** kan bevirke hos Heste, og disse vil jeg her forudsende, for jeg skriver til de videre Bemærkninger. Vil jeg opregne de talrige Stadfæstelser paa den gode **Conditions** uendelige Fortrin, og paa den anden Side de, af en slet fulgte Hændelser, Uheld og Farer, hvortil jeg, ved mine egne og mine Venners Jagtheste har været Vidne, saa kunde jeg, i det Mindste i de næste sex Maaneder, ikke befjæftige mig med Andet. Jeg vil derfor nøies med at anføre to Exempler, som ville sætte Fordelene af god **Condition** udenfor al Tvivl."

"En af mine fortroligste Venner i „Sporting“ Verdenen, bekjendt for en udmærket Kjender, gav 150 Guineer for en Hest, som hedte Hermit. Snart efter Kjøbet var han nødsaget til at forlade sit Opholdssted for at søge en berømt Læges Bistand. I to Uar var han under Lægens Hænder. — I denne Tid havde Hermit paradisiske Dage, og dens **Condition** gjorde samme Fremskridt, som om den regelmæssigt var bleven behandlet til Jagt. Om Sommeren fik den Medicin, grønt Foder, Guleroadder, blev rørt i Skridt og undertiden sat i en passende Sved; om Vinteren fik den regelmæssige Svedegalop og blev reden med Hundene. Den var i en fortræffelig „Grooms“ Hænder, og dens **Condition** kunde kaldes fuldkommen. Den havde rigtignok lidt for meget

Kjød; men dette var af en saa god Besskaffenhed, at dens Kraft derved snarere formeredes, end formindskedes. Hermit sprang meget godt over Gjerder, og havde i alle Gangarter det eleganteste Fodskifte; dog stod den ei det bedste Ky for sin Udholdenhed, naar Jagten skulde gaae ret raff. Desuagtet gav dog den afbøde Capitain St. Paul, saa paasaldende det end klinger, den uhyre Sum af 650 Guineer for Hermit. Kun den blomstrende **Condition**, — Bærket af to Aar —, skildte Eieren den høie Priis han erholdt. Det vedvarende, rigelige Kjørnesoder, og den gode Staldmanipulation bragte Hesten til Fuldkommenhed, og omskabte den til noget ganske Andet, end Naturen havde bestemt den til."

Angaaende det andet Exempel paa god **Conditions** velgjørende Indskydelse maa jeg henvende mig til min egen Stald. Heste kan man kjøbe overalt og til hver Tid; men **Condition** kan man ei tilhandle sig. Derfor burde Enhver, som ønsker at udvide sit Etablissement, anskaffe sig Heste om Foraaret. Man har da Sommeren for sig, og er Hesten iøvrigt sund, saa kan den være bragt i **Condition** til Jagttiden. Ifølge denne Grundfætning besøgte jeg for nogle Aar siden Hr. Tattersall i Mai Maaned. Jeg bemærkede en velbygget, stærk Hest, der saae ud til at der kunde blive en god Jagthest af den. Jeg gav 55 £ Sterl. for den, og tog den med mig. Neppe var jeg kommen hjem, før jeg traf paa En, som kjendte Hesten, og som sagde mig, at den var af Joe Andrews, en fortræffelig Springer, men at den paa ingen Maade lod sig holde i **Condition**, at den, hvergang den blev brugt noget, fik opløbne Been; kortsagt, at den, for at betjene mig af Mandens egne Ord, saae ud som en „afjaget Dævel."

„Her var altsaa en vid Mark for Forsøg. Da jeg senere iagttog Hesten, kunde jeg let forklare mig, hvorfor den ei havde ladet sig holde i **Condition**; thi den havde aldrig været i en saadan. Hele Hesten syntes at bestaae af Hoved og Boven, Liv havde den saa at sige slet ikke. Strax i Begyndelsen var jeg

overbeviist om, at en vis Svækkelse, en Mangel paa tilbørlig Nervekraft laae til Grund, at begge Dele kun ved en fuldkommen Omdannelse af Dyrets Constitution kunde forbedres, og denne Tilstand alene bevirkes ved god og rigelig Føde, ved alterative Lægemidler og god Staldpleie. Jeg formodede, at dens indre Organisation var svækket. For nu at forberede den paa Forandringen i Behandlingsmaaden, gav jeg den tre Portioner af en meget mild Medicin, kun 5 Drachmer Aloe, med en Mellemtid af tolv Dage. Efter to Dages Forberedelse med Hvedeklid, var Virkningen fuldkommen tilfredsstillende. I Sommerens Løb gav jeg den i tre Perioder „Alterativpiller,“ og fodrede den med god gammel Havre. Hesten kom ikke meer end to Gange daglig af sin Baas for at vandes af en Dam, og fik intet grønt Foder, med Undtagelse af nogle Bisker to Gange daglig i sex paa hinanden følgende Dage. I September Maaned erholdt den endnu tre Portioner af ligesaa mild Medicin, og nu fed jeg den i den paafølgende Vinter paa Jagt. Jeg fandt min Hest aldeles saaledes, som min Ven havde beskrevet den; en udmærket Springer med fortræffelig Næse, isørigt ikke bedre, end de fleste andre Jagtbeste. Være disse syge, saa var den ikke mindre end vel, og Friheder torde man ei tage sig med den. Efter hver Jagt opløb dens Been, Kjødet smeltede som Smør for Solen, og efter en noget besværlig Jagt, torde man under otte Dage ikke igjen gjøre Regning paa den.“

„I den følgende Sommer behandlede jeg Hesten nøie saaledes, som i den foregaaende, kun lod jeg den give to „Bushel“ Havre*), naar den vilde æde saameget, og allerede i Begyndelsen af den anden Jagtsaison bemærkede jeg den store Forandring, som var foregaaet med dens Condition. Dens Been bleve nu, efter et haardt Arbeide, fuldkommen rene; den aad meget godt,

*) omtrent 60 $\mathcal{R}$ ugentlig.

Livet udvidede sig, og den falbt ei som før sammen, efter en betydelig Anstrængelse. Paa enkelte Dage kunde Hundene ei løbe den for raskt og for længe, og ifølge et fortræffeligt Spring over et høit, stærkt Hegn, efter en Times usædvanligt raske Løb, solgte jeg Hesten til en Lord for 200 Guineer. — Da jeg først kom i Besiddelse af den, kunde jeg, ved en liden Uopmærksomhed fra min Side, fuldkomment bringe den i Stilstand i den første Fjerdingtime, og bestandig havde den sine gode og slette Dage. Jovrigt var den meget fordeelagtigt og regelmæssigt bygget, og havde i høi Grad den for Jagten nutildags saa vigtige Færdighed i at gaae over pløiede Agre. At springe var for den en forholdsvis ringe Anstrængelse, og dens Aandedræt var upaaklageligt." —

Fremdeles hører til Behandlingen, at Stalden maa være tør og varm. Jeg forudsæer, at det jeg har at sige om denne Gjenstand, vil finde mange Modstandere af den gamle Skole, som prædike over Færerne af en heed Stald. Erfaringen derimod foranlediger mig, istedetfor at indrømme Skadeligheden af en varm Stald, at erklære, at jeg aldrig saae en Hest i god **Condition** af en kold Stald. Jeg vil endnu gaae videre, og paastaae, at en Hest, som om Vinteren i en kold Stald, ved alle, en Grooms optænkelige Bestræbelser, hverken kunde bringes til et godt Udseende, eller til fuldkommen Velbefindende, i en varm efter Maanedsfri vil befinde sig fortræffelig. Jeg kan hverken forklare dette tilsyneladende Phænomens Hvorledes? eller dets Hvorfor? kun sige: at det er saaledes. Hørte jeg nu Sir Humphry Davy, selv vidtløftigen docere: „at holde Heste i en varm Stald er aldeles upassende, da den ubetinget nødvendige frie Tilstrømning af Sauerstof feiler, at Indaandingen af den atmosfæriske Luft er Grundbetingelsen for det dyriske Liv, at det er stridende imod Naturen og dens Love, at indaande en anden Luft o. s. v.“ saa vilde jeg høre rolig paa alt Dette, og dog befale min Groom: Bryd Dig ikke om Philosophens skønne Tale, tilstop vel enhver

Sprække i Stalden, sørg kun for, at et eller to Rør blive aabne, for at aflede den fordærvede Luft. Bryd Dig ei om frisk Luft; den vil nok finde sig en Veie, om saa var igjennem Nøglehullet; sørg kun for en Udgang for den fordærvede. Det er ei for at behage den herskende Mode, at jeg fører dette Sprog; var det blot min Hensigt, at holde Hesten i en sund Tilstand, da vilde jeg foretrække en sval Stald; men dersom jeg vil forberede den til at følge Jagthundene, — skal den derved bære en ferm Rytter, saa maa jeg erklære mig for den varme Stald."

"Ogsaa Menneket har fra Oldtiden indtil vore Dage underkastet sig et Slags Træning af megen Analogie med den her beskrevne, d. e. en Diæt, der gjorde det skikket til store Kraftanstrengelser. Fra Grækenlands og Roms Athleter indtil vore Dages Bøvere o. dl. har Begyndelsen af Træningen bestaaet i Blodrensning, og derved at berede Veiene til Krafts og Virksomheds Formerelse. Dette skete ikke saameget paa Medicin, som ved maadelig Bevægelse og Sved, hvorved det overflødigste Rød og Fedt bortskaffes, og Uddunstning saavel som Affondring befordres. Følgen af denne Methode var saavel hos hiin Mennekkelaske som hos Hesten, at de transpirerede meget lidet og at deres Kræfters Maal havde naaet sit høieste Punkt. Jeg kunde forfølge dette længere, og spørge: Hvor vil et Mennekket lettest komme sig efter en angribende Vinterdags-Marsch, i det varme, eller i det kolde og fugtige Værelse, eller endog i Divouacen. Jeg kan ikke istemme den Paastand, at varme Stalde skulde skade Hestens Dine og Lunger; det forstaaer sig, at man i Stalden ei maa taale fordærvet Strøelse."

"Det beroer uidentviol paa en uretlig Anskuelse naar man paastaar, at en Hest med lange Haar ei saa let forkjøler sig, som en med korte og fine. Fiint og kort Haar ligger fastere til Huden, og tører meget hurtigere. Har en Hest en lang og huultliggende Haarbeklædning, saa opløses den af Vinden; Sved og

Regn tørrer først efter flere Dimer, og fører saaledes alle de skadelige Følger med sig, som vaade Klæder have paa Mennesket. Jo finere og kortere Haaret er, desto lettere er Overgangen ved Haarskiftet om Foraaret og Efteraaret; thi netop af de forpludselige Overgange hidleder Mr. Richard Lawrence saa rigtigt Betændelses og Lungesygdomme. Som Argument mod varme Stalde hører man endnu anføre: at de deri holdte Heste lettere forkjøle sig ved slet Veir. Derpaa svarer jeg, at det hermed ingen Fare har, saalænge Rytteren bliver siddende paa sin Hest, og ei lader den staae for længe stille."

§ 13.

Saameget om at sætte Hesten i „Condition;“ om fremdeles at holde den deri, forklarer Hr. Apterley sig end udførligere. Af det Anførte og de deri indeholdte Exempler troer jeg tydeligt at have viist Indflydelsen af en god Condition, d. e. Konstens Seier over Naturen. — Derfom nu Vædeløb og Training skulde have arvelige Feil til Følge, saa maatte disse vistnok vise sig i en høj Grad hos de engelske Heste, da begge Dele hos dem have været anvendte igjennem en lang Række af Generationer. Men dette stadfæstes ikke ved Erfaringen, og til Beviis herpaa maae disse Hestes Kraft og Udholdenhed til Brug, samt deres Avledygtighed, tildeels i en meget høj Alder, tjene. Engelske Autorer, som Rich. Lawrence og andre, bestemme Hestens Levealder til 40 Aar. Hvad Tjenstygtigheden angaaer, tillader jeg mig, at henvise til Baron v. Biels Skrift, „Einiges über edle Pferde,“ hvor en Mængde Exempler anføres: Vognheste betræffende Pag. 61 o. f.; Sagheste betræffende Pag. 58. 288. o. f.; Brugbarheden i Krigen betræffende Pag. 70. 112. 113. 122. o. f.; Angaaende høj Alder og Avledygtighed vil jeg her tilføie nogle navnlig Fortegnelser:

1. Angivelse af den Alder, en Deel af Englands berømteste Suldblodsbeskælere i dette Aarhundrede, især i dets 2^{det} Decennium have overgaaet, (uddraget af **General Stud Book Vol. III.**) *).

1.	Antonio	i Aaret 1828	gammel 12	Aar.
2.	Androssan	— 1827	— 19	—
3.	Blacklock	— 1831	— 17	—
	er Fader til mange Seirende.			
4.	Bobtail	— 1822	— 27	—
5.	Cannon-Ball	— 1831	— 21	—
6.	Costrel	— 1828	— 27	—
7.	Cedric	— 1829	— 8	—
8.	Cockfighter	— 1807	— 21	—
9.	Corker	— 1812	— 26	—
10.	Delpini	— 1808	— 27	—
11.	Diamond	— 1819	— 27	—
12.	Dinmont	— 1826	— 14	—
13.	Ditto (Williamsons)	— —	— 21	—
14.	Driver	— 1811	— 28	—
15.	Dungannon	— 1808	— 28	—
16.	Ebor	— 1822	— 8	—
17.	Election	— 1821	— 17	—
18.	Friday	— 1826	— 15	—
19.	Fyldener	— 1829	— 26	—
20.	Grimaldi	— 1830	— 28	—
21.	Grog	— 1813	— 27	—
22.	Guy-Mannering . .	— 1825	— 10	—
23.	Hampden	— 1825	— 6	—
24.	Hollyhock	— 1829	— 24	—
25.	John Bull	— 1812	— 23	—

*) vide „Maanedsskrift for Hestavl og Hestehold 1833, Febr. Nr 1 og 2.“

26.	Johnny	i Katet 1811 gammel	17	År.
27.	Jonathan	— 1824	— 6	—
28.	King Bladud	— 1819	— 27	—
29.	Little John	— 1830	— 24	—
30.	Majocchi	— 1831	— 15	—
31.	Marmion	— 1830	— 24	—
32.	Milo	— 1826	— 24	—

er Fader til **Rinaldo, Rembrandt, Eryx, Paul Potter, Correggio** og **Spartan**, som samtlige ere udmærkede Stodhingste.

33.	Nicolo	— 1829	— 9	—
34.	Oberon	— 1808	— 18	—
35.	Octavius	— 1831	— 22	—
36.	Oiseau	— 1826	— 17	—
37.	Orlando	— 1824	— 25	—
38.	Orville	— 1826	— 27	—

vandt toaarig en **Sweepstakes**, treaarig **St. Legers**, fire- og femaarig flere **Plates** og andre betydelige Løb; fra sjette til niende År 16 Gange, og deriblandt flere Løb paa 4 M.

39.	Osmond	— 1829	— 8	—
40.	Paulowitz	— 1829	— 16	—
41.	Petronius	— 1823	— 18	—
42.	Pioneer	— 1825	— 21	—
43.	Poulton	— 1823	— 18	—
44.	Queensberry . . .	1825 el. 1826	— 16 el. 17	—
45.	Quiz	— 1826	— 28	—
46.	Quizzer	— 1824	— 14	—
47.	Remembrancer . . .	— 1829	— 29	—
48.	Rubens	— 1829	— 24	—

fra 1816 til 1823 incl. har dens Afkom vundet 328 Præmier.

49. **Scud** . . . . . i Haret 1825 gammel 20 Aar.
50. **Selim** . . . . . — 1830 — 23 —
51. **Shuttl'e-Pope** . . . — 1825 — 18 —
52. **Sir Oliver** . . . . — 1829 — 29 —
53. **Sir Solomon** . . . . — 1829 — 20 —
54. **Smolensko** . . . . . — 1829 — 19 —
 feirede 1813 foruden i **Derby-Løbet** i fire andre, af hvilke i de tre vare 10 til 12 Heste, og 1814 begge Gange den kom paa Banen; bedækkede fra 1815 for 20 Gs, og leverede en stor Mængde Seirende.
55. **Sorcerer** . . . . . — 1821 — 25 —
56. **St. Anders** . . . . . — 1826 — 21 —
57. **Traveller** . . . . . — 1813 — 28 —
58. **Truffle** . . . . . — 1831 — 28 —
 vandt 1811 fem Gange, 1812 fem Gange, 1813 fire Gange, 1814 tre Gange.
59. **Trumpator** . . . . . — 1808 — 26 —
60. **Usquebaugh** . . . . — 1822 — 14 —
61. **Vandyk junior** . . . — 1825 — 18 —
62. **Viscouht** . . . . . — 1828 — 19 —
63. **Walnut** . . . . . — 1809 — 23 —
64. **Walton** . . . . . — 1825 — 26 —
 løb indtil sit 8de Aar, og feirede 18 Gange. Indtil dens Død kom 80 af dens Afkom seirende paa Banen, som vandt 195 Priser.
65. **Warrior** . . . . . — 1826 — 23 —
66. **Waxy Pope** . . . . . — 1831 — 25 —
67. **Whalebone** . . . . . — 1831 — 24 —
 vandt 1810 fire Gange, 1811 fire Gange, 1812 fem Gange, 1813 tre Gange, hvoriblandt 2 **Kingsplates**.
68. **Whisker** . . . . . — 1832 — 20 —
69. **Young Whiskey** . . — 1821 — 21 —

70.	Whitworth	i Aaret 1827 gammel 22 Aar.
71.	Windelstone	— 1812 — 29 —
72.	Witchcraft	— 1813 — 12 —
73.	X. Y. Z.	— 1832 — 24 —

Af omstaaende 73 Hingster have:

2	tjent som Stodhingste i en Alder af 6 Aar
3	— — — — 8 —
1	— — — — 9 —
1	— — — — 10 —
2	— — — — 12 —
3	— — — — 14 —
2	— — — — 15 —
1	— — — — 16 —
4 à 5	— — — — 17 —
5	— — — — 18 —
3	— — — — 19 —
4	— — — — 20 —
5	— — — — 21 —
2	— — — — 22 —
5	— — — — 23 —
7	— — — — 24 —
3	— — — — 25 —
4	— — — — 26 —
7	— — — — 27 —
5	— — — — 28 —
3	— — — — 29 —

Er 73 Stodhingste, hvis Levealder andrager 1506 Aar; altsaa er Gjennemsnittet af deres Alder over 20 Aar, uagtet i hele Antallet findes idetmindste 8, der ikke kunne antages, at være døde af Alderdom, og 5, der angives at være omkomne ved Sygdom eller ulykkelig Tilfælde. Fortegnelsen viser endvidere, at af de 73 Hingster ere ikkun 28 døde inden 20 Aars Alder,

45 derimod bleve brugte som Stodhingste i en Alder fra 20 til 29 Aar.

2. Hingste, hvis Afkom har udmærket sig.

1823 vare iblandt de Seirende: af **Comus** 65, af **Selim** 28, af **Smolensko** 26, af **Rubens** 43, af **Haphazard** 26, af **Woful** 25; **1824** af **Comus** 61, af **Filho** 55, af **Smolensko** 27, af **Rubens** 26, af **Phantom** 35, af **Soothsayer** 33, af **Orville** 26, af **Whisker** 25; **1825** af **Filho** 55, af **Phantom** 47, af **Androssan** 33, af **Whisker** 29, af **Soothsayer** 26, af **Comus** 53, af **Whalebone** 40, af **Rubens** 33, af **Election** 27, af **Octavian** 25; **1826** af **Filho** 61, af **Comus** 46, af **Catton** 37, af **Soothsayer** 32, af **Whalebone** 60, af **Blacklock** 38, af **Androssan** 33, af **Woful** 27; **1827** af **Blacklock** 32, af **Blücher** 14, af **Bourbon** 15, af **Catton** 49, af **Comus** 28, af **Filho** 64, af **Merlin** 33, af **Partisan** 20, af **Paulowitz** 24, af **Phantom** 15, af **Rinaldo** 8, af **Rubens** 15, af **Selim** 13, af **Smolensko** 24, af **Soothsayer** 16, af **Usquebough** 9, af **Walton** 12, af **Waterloo** 23, af **Whalebone** 66, af **Whesker** 23, af **Woful** 25*).

3. Hopper, hvis Afkom har seiret.

Af **Young Giantess**: **Sorcerer** 16 Gange, **Clarissa** 2 Gange, **Eleanor** 28 Gange, **Julia** 15 Gange, **Young Whiskey** 0, **Lydia** 15 Gange, **Leonardo** 0, **Fair Star** 13 Gange, **Cresrida** 5 Gange. Af **Prunella**: **Penelope** 18 Gange, **Parasol** 31 Gange, **Pelisse** 18 Gange, **Podargus** 2 Gange, **Pioneer** 0, **Pope** 19 Gange, **Rledge** 2 Gange, **Pope Joan** 4 Gange, **Piquet** 0. Af **Briseis**: **Discord** 9 Gange,

*) vide „Zeitung für Pferdeliebhaber“ 2den Harg. N° 29 og N° 45.

The Student 11 Gange, Corinne 10 Gange, Blue Stockings 3 Gange, Objer 10 Gange, Marcellus 6 Gange, Young Telho 0, Lyrnessa 2 Gange. Af *Penelope*: Tilly 1 Gang, Whalebone 20 Gange, Webb 2 Gange, Waterloo 3 Gange, Wildfire 0, Windfall 0, Whizgig 7 Gange, Waltz 0. Af *Persepolis*: Araxes 18 Gange, Tigris 10 Gange, Indus 7 Gange, Euphratus 19 Gange, Propontis 0, Moetis 10 Gange, Arbis 0, Phasis 1 Gang, Cydnus 1 Gang, Strymor 0. Af *Mandane*: Serateh 5 Gange, Earnest 0, Manuella 13 Gange, Altisidora 13 Gange, Petuaria 6 Gange, Captain Candid 12 Gange, Promrante 1 Gang, Muta 5 Gange, The Tinker 3 Gange, Brutendorff 1 Gang. „Zeitung für Pferdeliebhaber,“ hvoraf denne Fortegnelse er tagen, tilføier endnu den Bemærkning, at den kun gaaer indtil Aaret 1824, og at Afkommet af *Briseis*, *Persepolis* og *Mandane* efter hiin Tid endnu have vundet meget.

I Aaret 1821 vandt 96 femaarige og ældre Heste 214 Priser.

—	1822	—	117	—	—	242	—
—	1823	—	142	—	—	278	—
—	1824	—	142	—	—	214	—
—	1825	—	165	—	—	349	—
—	1826	—	154	—	—	210	—
—	1827	—	184	—	—	429	—

Foruden de mange enkelte Lob paa 3 til 4 M. og derover, holdtes 1826

99	Heats-Lob	fra 1 til 2 M.
301	—	„ 2 „ 3 —
28	—	„ 3 „ 4 —
18	—	„ 4 M. og derover.

446 Heats-Lob.

Mange af disse Lob afgjordes først efter 3 eller 4 Ganges, flere endog først efter 5 Ganges Gjentagelse.

§ 19.

At en uretig anvendt Trainering kan have en skadelig Indflydelse paa Hestens Sundhedstilstand, behøver intet Beviis, derimod har jeg tilforn tilladt mig at bemærke, at en Grund til Frygt for Traineringens skadelige Følger maaffee kunde være den, at man ei altid rigtigt bedømmer Hesten i den for Diet uvante Traineerstand. Det er bekjendt, at trainerede Heste ofte faae Udseende af at have Udvidelser i Senerne, ja endog Spat. Hestens Magerhed lader kun see Knogler, Sener og Hud, tilsyneladende Hjortehalse ere under andre Omstændigheder ganske almindelige, Et paafaldende Exempel paa den forskjellige Bedømmelse giver Guldblodshingsten Moses, som af Nogle erklæredes for at være spattet, medens Andre paastode, at Haselebet netop var dens meest fuldendte Parti. — I Anledning heraf siger J. C. Justinus: „En Vebredelse, man gjør Bæddeløbene, er, at et stort Antal Heste derved skulle ruineres. Naar vi ved den forhen fremsatte Anskuelse have viist, at de for Bæddeløbene opdrættede Heste egentligen ere bestemte for Avlen, at de Enkeltes Fortrinlighed kun ved overordentlige og usædvanlige Anstrængelser kunne erkjendes, saa vilde det endog være ligegyldigt, om ogsaa Alle ved de haarde Prøver og Fordringer af deres Kræfter toge Skade paa deres Been, naar de kun ikke lede paa Sundheden og til Hinder for den videre Avl. Dog dette sidste er, efterat Bæddeløbene ere videnffabeligt indrettede, slet ikke Tilfældet, og paa selve Benene viser sig ingen skadelig Indflydelse hos virkeligen godt organiserede Dyr, paa enkelte meget sjeldne Localtilfælde nær, der, som let begribeligt ingen skadelig Indflydelse kunne have paa Avlen. Selv Bovlamheder og Sygdomme i Hovene forekomme ved omhyggelig Røgt høist sjelden, og maaffee ei oftere, end ved den blotte Afrettelse til den sædvanlige Tjeneste, eller i selve Tjenesten. Hvad de Svage angaaer, da er det jo netop en Hovedhensigt af Indretningen, at lære at kjende disse. Hvilken Hestekjender veed ei,

at Heste af et stærkt Udseende, dog ikke svare til de fordrede væsentlige Egenheder, naar Fastheden i de enkelte Dele og Energien i deres Organisation og Constitution mangler? Naar disse opdaages og beskafes paa Væddeløbsbanerne, saa er det til Binding og Held for Avlen, og fortjener ei Breddelse." — Grev Szechenni bemærker: „Mange som ved Gjerningen ere blevne overbeviste om Traineringens Nytte, pleie at indvende, at denne Fremgangsmaade, tidligt eller sildigt, virker skadeligt paa Hestens Liv. Herpaa svarer jeg blot, at i intet Land opnaae Hingsterne og Hopperne en saa høi Alder, som i England, og at der i intet Land forholdsviis findes saa mange Væddeløbere, som avle, og saa mange Hopper, som føde et saa stort Antal Føl, som netop der. Men man maa ogsaa vide, at alle berømte Løbere, og alle Heste som bedække for høie Summer, alt fra deres 2de til 3^{die} Aar vare forberedte til at løbe, og i deres 3^{die} og 4de Aar have løbet; thi i Henseende til Avlen har, som Englænderne pleie at sige, den uopøvede Hingst, nemlig en saadan, om hvis egnes og Afkoms Gjerninger intet Bestemt og samme Anbefalende er bekjendt, ingen stor Værdi." Dgsaa skal det være meget sjældent, at en Hest med Harespat udholder Traineringen.

Det har i disse Blade været min Bestræbelse:

- 1) at udvikle Nytten af Væddeløbene og en rigtig anvendt Trainering med Hensyn til Hestens Kraftudvikling og Sundhedstilstand endog i en høi Alder.
- 2) at bevise, at de Heste, som for deres udmærkede Tjenstdygtighed, og i Særdeleshed for deres fordeelagtige Indflydelse paa Landracernes Forbedring fortrinsviis søges, ere Afkom af saadanne, som paa Væddeløbsbanerne meest have udmærket sig.

Hertil kommer endnu:

- 3) at Traineringen er forbunden med betydelige Omkostninger, og at følgelig en Hest med Feil, der gjøre den uskikket til

at vise en stor Udholdenhed, rimeligvis vil vorde udelukket fra Banerne.

4) at det under Traineringen viser sig om en Hest har Unløg til væsentlige Feil, forbi disse, ved en noget meer end almindelig Anstrængelse udvikle sig, og gjøre Hesten uskicket til en stor Kraftyttring, og at en saadan sandsynligvis ogsaa vil vorde udelukket fra Banerne.

Indsenderen er derfor af den Formening, at Traineringen i Almindelighed ikke efterlader sig Følger, som svække Hestens Sundhedstilstand, ikke gjør Hesten ubrugbar før Tiden, eller endog forter dens Liv, og at Væddeløb og den dermed i Forbindelse staaende hensigtsmæssige Trainering ikke frembringer Feil, der arte paa Afkommet, naar den paa Banen ei mere brugte Hest anvendes til Hesteavlens Forædling; men at hiin Kraftudvikling og Kraftyttring meget mere maa bidrage til at forhindre Udbredelsen af arvelige Feil, og til at forlænge Hestens Liv.

Mange ere af den Formening, at den forædlede Hest ei skal kunne trives og udholde Arbeidet ved samme Foder, som den uædle, og at derfor Avlen af hiin ei vilde være fordeelagtig for Bonden; men om og denne Frygt, — hvilken Inds. iøvrigt ikke deler —, var grundet, saa vilde dog de forædlede Hestes større Udholdenhed og mere indbringende Salg, i Almindelighed give rigelig Erstatning for det anvendte Foder, hvorimod det ei kan svare Regning, at anvende meget Kjærnesfoder paa en maadelig Hest. Inds. slutter disse Undersøgelser med Gr. Szechenyis Ord: „Imellem den muligst største Sundheds- og Sygdomstilstand gives uendelig mange neppe kjendelige Nuancer. Men for at vi kunne benytte et Dyrs legemlige Evner i dets største Kraft, er det uundgaaeligt nødvendigt, at vi have dem til den høieste Grad, de kunne opnaae. At bevirke dette, og f. Ex. til en bestemt Dag og en bestemt Time at bringe en Hest i en saadan Tilstand, at den netop da, naar den betræder Væddeløbsbanen, kan have op-

naaet det høieste Punkt af Sundhed og Kraft, udgjør Trai-
neermethoden.

Ikke skulde Indsenderen af disse Linier have vovet, at fore-
lægge det hædrede Selskab et Forsøg, han i videnskabelig Hen-
seende maa betragte som saare usuldkomment, dersom ei den
Tanke, — at nogle positive, vel documenterede Erfaringer, langt
mere end det skarpsindigste Raisonnement, vilde bidrage til at ophylse
den omhandlede Gjenstand —, havde ledet hans Pen. Maatte
de anførte Facta findes værdige at fortjene det hæderfulde Sel-
skabs Dpmærksomhed.